

PROFESSORIEN,  
TIETEENTEKIJÖIDEN  
JA YLIOPISTOJEN  
OPETUSALAN LEHTI

2021

5

# Acatiimi



## JOHTAJAKSI YLIOPISTOLAISILLE

Tutkijat ja opettajat haluavat johtajakseen ihmisen, joka on akateemisesti ansioitunut, myötätuntoinen, innostava ja kaikin puolin mahtava. Mistä tällaisia johtajia löytyy?

## PÄÄKIRJOITUS

# Tutkiminen ja opettaminen – mikä voisikaan olla parempaa



**MAIJA S. PELTOLA**  
PUHEENJOHTAJA,  
TIETEENKIJÄT

**M**aailmasta eivät ongelmat lopu aivan pian, joten tutkija-opettajien työlle on tulevaisuudessakin kasvava tarve. Työmme tuloksena osaamisen taso nousee, uudet keksinnöt näkevät päivänvalon ja päättäjäsukupolvet saavat valmiudet rakentaa kestävää maailmaa.

Tiedetyön houkuttelevuus piileekin siinä, että olemme jatkuvasti mukana muovaamassa arkipäivää ja tulevaisuutta, isoja ja pieniä asioita. Olemme kehityksen ytimessä, keksimme ratkaisuja kaikkien avuksi ja valmennamme tulevia osaajia.

Tulevaisuus ei näytä itseään etukäteen ja siksi onkin tärkeää, että olemme valmiita tarjoamaan monia ratkaisuja yhden sijaan. Tämä edellyttää vapautta – vapautta ajatella, tutkailla, kokeilla ja valita. Ajatuksen lento ja luovuus takaavat sen, että kaikki ratkaisut eivät tule yhdestä tuutista, koska myöskään kysymykset eivät ole toisilleen sukua.

Mantrat syntyvät nopeasti,

kun sanoihin ja niiden taakse kätkeytyviin teeseihin tartutaan kriittikittömästi ja toistellaan hyväksyttäviä ja suuren joukon jakamia käsityksiä. Ei ole riidan haastamista, jos ehdottaa toista näkökulmaa. Kriittisyys ei ole huonoa käytöstä, vaan keino nähdä eri lasien läpi. Lähi- ja kaukonäön vuorottelu avartaa maisemia. Isälläni oli tapana sanoa, että asioita pitää kuutioida – se pätee tähänkin.

**Nykyisin vaikuttaa siltä**, etteivät ihmiset saisi tehdä virheitä, vaan kaiken pitäisi heti mennä nappiin. Onnistuikohan muinainen tulenteke aivan ensiyrityksellä, vai palloivatko näpit? Oliko polkupyörä heti näppärä, vai huimasiko korkealla polkijaa?

Yritys ja erehdys -metodi on palvellut ihmiskuntaa kauan, eikä olisi mahdoton ajatus, että juuri kokeilemalla uudet hulluudesta neroudeksi muovautuvat keksinnöt saisivat alkunsa tulevaisuudessakin. Laitetaanpa häkkyrä kiertämään maapalloa, ja luodaan sen kautta paikannusjärjestelmä? Kukapa olisi uskonut ja arvannut.

**ILMOITUKSET** PIRUNNYRKKI OY,  
KARI KETTUNEN, PUH. 0400 185 853,  
KARI.KETTUNEN@PIRUNNYRKKI.FI

**ILMOITUSHINNASTO** 1/1 TAKAKANSI 4-VÄRI

1110 €, 1/1 MUUT SIVUT 4-VÄRI 950 €,

1/2 4-VÄRI 740 €, AUKEAMA 4-VÄRI 1320 €

**MEDIAKORTTI** ACATIIMI.FI/MEDIA.PHP

**ILMESTYMINEN 2021**

**6. NRO** 13. JOULUKUUTA



**KANNEN KUVA**  
NIINA BEHM

Tulevaisuus vaatii aikaa kokeilemiselle, rohkealle testaamiselle ja avoimuudelle raportoida myös epäonnistumisista. Rohkeus on osa tiedettä ja sitä tulee arvostaa, sillä pelokas tiede ei luo uutta.

Tutkittu tieto vaikuttaa kaiken, ehkäpä vahvimmin sen parissa oppinsa saaneiden osaajien kautta. Opettamisessa pedagogiset ratkaisut ovat osa tätä vapautta, joka turvaa laadun ja uusimman tiedon entistä laajemmin käytön.

Viime ajat ovat osoittaneet, että osaamme hirmuisella vauhdilla muovautua sellaiseen pakettiin, että opiskelijoiden on mahdollista edetä opinnoissaan. Käytänteet muuttuivat muutamassa päivässä, pakko saneli pedagogiset ratkaisut.

Nyt huolenani on se, että perustuspeiliin katsomista voi joku pitää taantumuksena. Mitä jos haikailen massaluentojen perään? Mitä jos koen, että niissä yhteisöllisyys kukki, ihmiset jakoi-  
vat jotakin sellaista, joka kuuluu perinteeseen, eri tieteenalojen opiskelijat kohtasivat toisensa,

yhteenkuuluvuus kasvoi? Olenko vanhanaikainen?

No on minulla vielä piirtoheinkin, eli tunnustan syyllisyyteni. Mutta kyse on suuremmasta asiasta: Meille opettaja-tutkijoille pitää suoda mahdollisuus arvioida rauhassa kaikkea sitä, mitä tapahtui, mitä siitä kannattaa säilyttää ja mikä entisessä on palauttamisen arvoista. Vapaus koskee myös sitä, että voimme monipuolisesti tilannetta arvioituamme päätyä vanhaan, uuteen, kompromissiin tai johonkin vielä aivan ennen näkemättömään – tulevaisuus näyttää.

**Tutkijat ja opettajat** ovat nykypäivän sankareita, edelläkävijöitä ja uudisraivaajia. Työllämme on kauaskantoisia vaikutuksia. Työmme arvostus näkyy ajoittain oudolla tavalla, kun joudumme perustelemaan olemassaoloamme toistuvasti. Olemme kuitenkin läsnä jokaisen arjessa kännyköinä, rokotteina, uusina rakenteina, rakennettuina maisemina, hammaspaikkoina ja peruskoulun opitunteina. •

**”Meille opettaja-tutkijoille pitää suoda mahdollisuus arvioida rauhassa kaikkea sitä, mitä tapahtui, mitä siitä kannattaa säilyttää ja mikä entisessä on palauttamisen arvoista.”**

## VAKIOT

|                            |    |
|----------------------------|----|
| Pääkirjoitus.....          | 2  |
| Ledare .....               | 4  |
| Kysymys-vastaus.....       | 20 |
| Kolumni.....               | 22 |
| Leader .....               | 44 |
| Keskustelua .....          | 46 |
| Historian havinaa .....    | 50 |
| Kirja-arviot.....          | 52 |
| Hallitusten päätökset..... | 54 |
| Yhteystiedot.....          | 55 |

## ARTIKKELIT

sivu 6: **ANTTI KURVINEN:**  
**YLIOPISTOLAKIA EI AVATA**

sivu 10: **YLIOPISTOJEN TÄYDENTÄ-**  
**VÄ RAHOITUS KUTISTUU**

sivu 14: **TAMPEREEN YLIOPISTO**  
**ALOITTAÄ ISOT YT-NEUVOTTELUT**

sivu 16: **VALTION PERUSRAHOITUS**  
**PYSYY ENSI VUONNA VAKAANA**

sivu 18: **KIILA-KUNTOUTUKSELLA**  
**JATKOA TYÖURALLE**

sivu 24: **MILLAINEN ON HYVÄ**  
**AKATEEMINEN JOHTAJA?**

sivu 32: **KYMMENEN MINUUTTIA**  
**VALIOKUNNAN EDESSÄ**

sivu 36: **PERTTI ALASUUTARIN**  
**ESSEE: ONKO YLIOPISTO**  
**YHTEISÖ VAI TEHDAS?**

sivu 40: **HANNA KUUSELA PERÄÄ**  
**DEMOKRATIAA YLIOPISTOON**

## LEDARE

**MAIJAS S. PELTOLA**

ORDFÖRANDE, FORSKARFÖRBUNDET

# Det bästa som finns

Problemen tar inte slut i världen på ett bra tag, så det finns ett ökande behov för forskare-lärarens arbetsinsats även framöver. Vårt arbete resulterar i högre kunskande, nya uppfinningar och nya generationers beredskap att ta beslut medan de bygger upp en hållbar värld. Det fascinerande i det vetenskapliga arbetet ligger däri att vi hela tiden är med om att utforma vardagen, framtiden, stora och små saker. Vi befinner oss i utvecklingens mittpunkt, vi uppfinner lösningar som alla har nytta av, samt utbildar nya experter.

Framtiden visar sig inte i förväg, och därför är det viktigt att vi är beredda att erbjuda flera lösningar i stället för bara en. Detta förutsätter frihet – frihet att tänka, begrunda, experimentera och välja. Tankens flykt och kreativitet garanterar att alla lösningar inte är varandras kopior, för inte heller frågorna är släkt med varandra.

Det uppstår snabbt nya mantran då man kritiklöst tar fasta på ord och teserna bakom dem samt upprepar uppfattningar som accepteras och sprids vidare av den stora massan. Det är inte fråga om att mucka gräl om någon föreslår en annan synvinkel. Att vara kritisk är inte lika med dåligt uppförande utan ett sätt att se genom andra glasögon. Växlandet mellan när- och långsynthet vidgar vyerna. Min far brukade säga att sakerna ska tärnas – det gäller också här.

Enligt dagens tänkesätt får människan inte göra fel, utan allt borde omedelbart bli en fullträff. Hur var det, lyckades urtidsmänniskan göra upp eld på första försöket eller brände hon fingrarna? Var cykeln genast behändig, eller kände cyklisten svindel högt uppe på höghjulingen? Försök och misstag – metoden har betjänat mänskligheten under en lång tid, och det är inte omöjligt att just experimenterandet leder nya uppfinningar på väg från galenskap till snillrikhet även i framtiden. Ska vi låta en möjäng rotera runt jorden och därigenom skapa ett positioneringssystem? Vem skulle ha trott eller gissat det.

Framtiden kräver tid för experimenterande, djärvt testande och öppenhet att rapportera också om misslyckanden. Mod är en del av vetenskapen och bör uppskattas, för ängslig vetenskap skapar ingenting nytt.

Beprovad vetenskap påverkar allt, kanske främst genom experter med vetenskapsbaserad utbildning. I undervisning är pedagogiska lösningar en del av denna frihet som tryggar kvaliteten och ett alltmer omfattande tillämpande av nyaste kunskap. De senaste tiderna har påvisat att vi med häpnadsväckande fart kan omforma oss och skapa förutsättningar för studenterna att framskrida i stu-



SUURIN

46,8 %

LUT-YLIOPISTO

PIENIN

5,8 %

TAIDEYLIOPISTO

**”Kustannusten nousua ei ole otettu mitenkään rahoituksessa huomioon. Ainoa mahdollisuutemme selviytyä ja kehittyä on ollut panostaa täydentävään rahoitukseen.” » s. 10**

OULUN YLIOPISTON TALOUSJOHTAJA PEKKA RIUTTANEN

**“What the academic community can teach the greater society is how to become a truly merit-based, equal-opportunity society and help society see the benefits of it.”**

» s. 20

VTT LEAD HIMADRI MAJUMDAR



MARJAANA MALKANÄKI



**”Luulen, että monille yliopistolaisille tekisi hyvää, että olisi henkinen varasuunnitelma yliopistouran rinnalla.”**

» s. 40

AKATEMIATUTKIJA  
HANNA KUUSELA

dierna. Praxisarna ändrades på ett par dagar, de pedagogiska lösningarna var av nöden påkallade.

Nu oroas jag av att någon kan anse det vara reaktionärt att titta i back-spegeln. Hur är det om jag saknar massföreläsningarna? Om jag upplever att just på massföreläsningarna kunde gemenskapen blomstra, och människorna delade något sådant som tillhör traditionen, studenter från olika vetenskapsbranscher möttes, samhälls- och righetskänslan förstärktes? Är jag gammalmodig?

Jag har faktiskt overheadprojektorn kvar, så jag måste erkänna skuld. Men det är fråga om något större: vi lärare-forskare måste få möjlighet att i lugn och ro reflektera över det som skett, vilka element som det lönar sig att bevara och vilka saker i det gamla som är värda att återinföras. Frihet är också möjlighet att vi efter grundligt övervägande kan välja det gamla, en kompromiss eller något aldrig förut skådat – det får framtiden visa.

Forskarna och lärarna är vår tids hjältar, föregångare och nybyggare. Verkningarna av vårt arbete sträcker sig långt in i framtiden. Tidvis yppar sig uppskattningen gentemot vårt arbete på ett konstigt sätt då vi upprepade gånger måste motivera vår existens. Vi är ändå närvarande i vars och ens vardag i form av mobiltelefoner, vacciner, nya konstruktioner, bebyggda landskap, tandplomber och grundskolans lektioner. •

SVENSK ÖVERSÄTTNING:  
LEENA-MAIJA ÅBERG-REINKE

# Antti Kurvinen: Yliopistolakia ei avata

Kurvinen haluaa, että yliopistot toimivat kaikkialla Suomessa ja kantavat entistä enemmän vastuuta omasta toiminnastaan.

**Antti Kurvisen** (kesk.) kausi tiede- ja kulttuuriministerinä on alkanut osin epäkiitollisissa tunnelmissa, kun kritiikkiä on tullut muun muassa leikkaussuunnitelmista, joista hallituspuolueiden johtajat olivat päättäneet keväällä jo ennen Kurvisen ministerikautta.

*”Olen sellaisella pohjalaisella, stoalaisella tyyneydellä ottanut [leikkaukset] vastaan. Sinänsä, jos puolueiden puheenjohtajat päättävät etsiä muita säästökohteita, se sopii minulle tiedeministerinä vallan mainiosti”,* Kurvinen sanoi STT:n haastattelussa elokuussa. Kommenttiin tarttuivat esimerkiksi monet kollegat niin hallitus- kuin oppositiopuolueistakin.

Edellä mainitusta esimerkistä huolimatta Kurvinen on ollut tiedeasioissa aktiivisemmin esillä kuin edeltäjänsä **Annika Saarikko** ja **Hanna Kosonen**. Saarikon ajan ja mielenkiinnon tuntuivat vievän puoluejohtajan tehtävät, Kosonen taas piti muuten matalampaa profiilia kuin Kurvinen, jolla on ”reipas pohjalainen tyyli”, kuten ministeri itse usein toteaa. Hän ei myöskään niele hallituksen tiedeleikkauksista saamia moitteita:

– Tällä vaalikaudella on tehty satojen miljoonien lisäpanostuksia kivijalkaan, indeksikorotukset pyörivät ja perusrahoitukseen on tullut pysyviä lisäyksiä ja investointityyppejä lisäatsauksia. Kyllä hallitus kohdustellisesti koulutuslupauksen on täyttänyt. Kelkka on kääntynyt, kun vertaa kahteen edelliseen vaalikautteen, Kurvinen sanoo.

– Kuten Etelä-Pohjanmaalla sanotaan, itseään saa kehua jos se on totta.

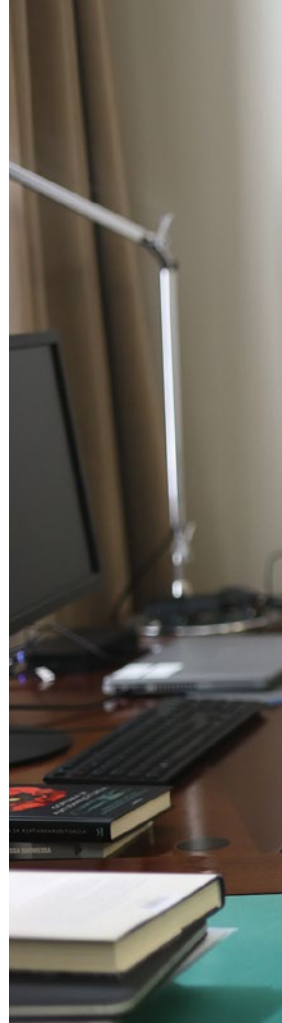
*Acatiimi* tapasi tiede- ja kulttuuriministerinä tou-

kokuun lopussa aloittaneen Kurvisen syyskuun viimeisellä viikolla. Mukana Teams-haastattelussa olivat Professoriiliton varapuheenjohtaja **Eeva Moilanen**, Tieteentekijöiden puheenjohtaja **Maija S. Peltola** ja Yliopistojen opetusalan liitto YLL:n puheenjohtaja **Santeri Palviainen**.

**Kurvinen on puhunut alkusyksystä** useissa haastatteluissa ”miniyliopistojen” luomisesta maakuntiin, joilla ei ole omaa yliopistoa. Pohjana toimisivat yliopistokeskukset. Samanlaisia visioita on pyöritellyt Annika Saarikko, joka viime marraskuussa keskustan puoluevaltuustossa heitti ilmoille ajatuksen kokonaan uudesta yliopistosta.

Tällä vuosituhannella yliopistot ovat kustannussyistä pikemminkin karsineet maakunnissa sijaitsevia yksiköitään, YLL:n puheenjohtaja Santeri Palviainen huomauttaa. Helsingin yliopisto siirsi kääntäjäkoulutuksensa Kouvolasta Helsinkiin, Itä-Suomen yliopisto luokanopettajakoulutuksen Savonlinnasta Joensuuhun, Tampereen yliopisto luokanopettajakoulutuksen Hämeenlinnasta Tampereelle ja Oulun yliopisto luokanopettajakoulutuksen Kajaanista Ouluun.

– Olisiko aluepoliittisista syistä perustettuihin keskuksiin käytetty rahoitus sitten muilta yliopistoilta pois, miten miniyliopistot olisi tarkoitus rahoittaa?





— Länsimainen yhteiskunta on rakennettu tieteelle. Suomessakin tarvitaan tieteen puolustamista, Antti Kurvinen sanoo.

Palviainen kysyy.

— Kyllähän kysymys on poliittisista valinnoista. Meidän korkeakoulupolitiikkamme on ollut äärettömän keskittävää, Kurvinen vastaa.

Kurviselle yliopistokeskuksissa kyse ei ole aluepolitiikasta vaan ”koulutuspolitiikasta ja osaamispolitiikasta”.

— Suurin osa Suomen vientiteollisuudesta on Uudenmaan ulkopuolella. Jos me haluamme pitää sen, me tarvitsemme enemmän osaamista pitkin Suomea. Nyt jo on tilanne, ettemme saa psykologeja, sosiaalityöntekijöitä ja lääkäreitä Itä- ja Pohjois-Suomeen, hän sanoo.

— Me keskustalaiset ministerit emme usko keskittämiseen ja siihen, että Suomessa vain pari yliopistoa pärjää tai meillä ei voi olla kolmen suurimman kaupungin ulkopuolella hyvää korkeakoulutusta ja tutkimusta ja opetusta.

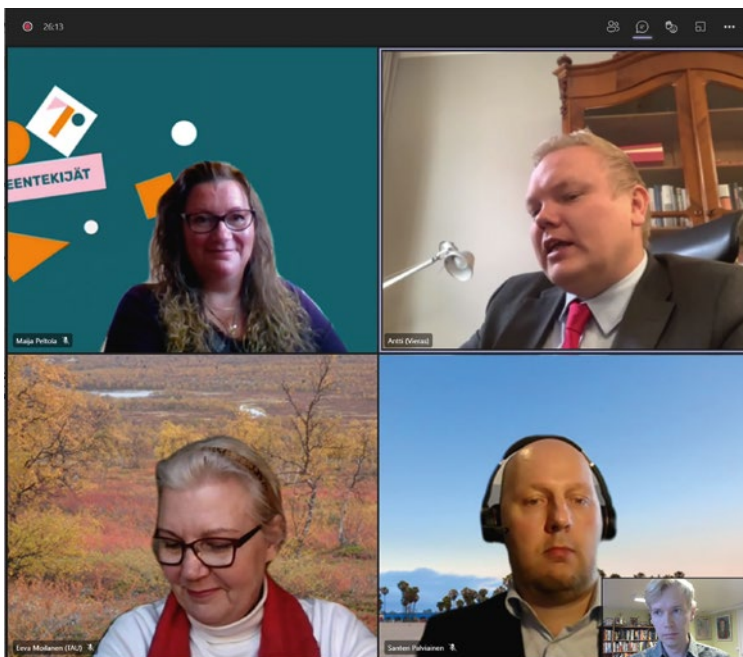
Yliopistokeskuksia tullaan Kurvisen mukaan ke-

hittämään muuttamalla rahoituksen ”keskittäviä elementtejä”. Mitä nämä keskittävät elementit ovat ja miten niitä muutettaisiin? Kurvinen ei valota asiaa tarkemmin.

— Asiaa on arvioitava, kun rahoitusmallia seuraavan kerran päivitetään, hän vastaa sähköpostilla haastattelun jälkeen.

**Yliopistojen nykyinen rahoitusmalli** on voimassa vuoden 2024 loppuun. Uuden mallin valmistelu ehtii siis luultavasti käynnistyä Kurvisen ministerikaudella.

Nykyään opetus- ja kulttuuriministeriöllä on vahvasti tulosohtu rahoitusmalli, jota yliopistojen omat sisäiset rahoitusmallit monessa yliopistossa uskollisesti seuraavat. Malli palkitsee etenkin tutkinnoista ja julkaisuista, mutta samalla yliopistoilta ja tutkijoilta vaaditaan monesta suunnasta vaikuttavuutta. Siihen ei kuitenkaan kannusta juuri muu kuin oma motivaatio, Tieteentekijöiden puheenjohtaja



Antti Kurvisen (oik. ylh.) Teams-haastatteluun osallistuivat Maija S. Peltola (vas. ylh.), Eeva Moilanen, Santeri Palviainen ja Acatiimin päätoimittaja Tuomo Tamminen (pienessä kuvassa).

Maija S. Peltola pohtii.

– Rahoitusmalli ei tee paljon muuta kuin tasa-päistää, ja [rahoitusmalleja uudistettaessa] vain justeerataan aina prosentti sinne, toinen tänne, vaikka samalla yliopistojen pitäisi profiloitua. Mikä on ministerin arvio rahoitusmallista? Peltola kysyy.

Kurvinen tunnustaa, että hänelle tuli yllätyksenä, miten tulosohtajaa tieteen rahoitus Suomessa on. Professoriliiton tilaama ja **Jussi Kivistön, Elias Pekkolan** ja **Emmi Kujalan** viime keväänä tekemä selvitys kertoi, että 76 prosenttia OKM:n jakamasta rahoituksesta perustuu siihen, miten hyvin yliopistot saavuttavat ministeriön asettamia tavoitteita. Muissa Euroopan maissa tulorahoitus on yleensä 10–50 prosenttia perusrahoituksesta.

Kurvisen mukaan rahoituksessa pitäisi löytää tasapaino, jossa yliopistoilla olisi ennustettava perusrahoitus, jonka avulla toteuttaa autonomisesti omia strategioitaan. Samalla tuloshakuisuutta saisi joissakin asioissa olla entistä enemmän.

– Tänäkin minulla oli tapaaminen erään TKI-intensiivisen elinkeinoelämän haaran kanssa, ja he-

kin sanoivat, miten rahoitusmalleissa voisi paremmin huomioida sen, miten innovaatiot muuttuvat bisnekseksi ja miten innovaatioiden kaupallistaminen voisi näkyä rahoituksessa.

**Tieteen rahoituksen suurin huoli** kohdistuu tällä hetkellä rahapelituottoihin, joista on ohjattu vuosittain Suomen Akatemialle 70–80 miljoonaa euroa. Tuottoja pienentävät lähivuotina Veikkauksen markkinaosuu- den pieneneminen ja pelihaittojen torjuntaan liittyvät toimet. Kurvisen mielestä reilumpaa ja läpinäkyvää olisi siirtää tieteen rahoitus kokonaan budjettiin.

– Pysin tekemään tiedeministerinä kaikkeni, että ratkaisu löytyisi tällä vaalikaudella, ettei ajaututtaisi Suomen Akatemian suuriin leikkauksiin.

Tutkimusrahoitukseen liittyvä epävarmuus vaikuttaa myös tutkijanuran houkuttelevuuteen. Moni nuori ja vanhempikin tohtori lähtee ulkomaille tai jättää tieteen kokonaan, koska Suomessa on edelleen tarjolla enimmäkseen pätäköt. Niiden varaan on vaikea perustaa perhettä ja asuntolainaa.

Kurvinen kertoo tunnistavansa ongelman ”itse-

## ➔ ANTTI KURVINEN

Syntynyt Ylihärmässä vuonna 1986, kotikunta Kauhava. Kihloissa.

Oikeustieteen maisteri Lapin yliopistosta 2013, asianajajatutkinto 2014.

Opiskeluaikoina Rovaniemen oikeustieteilijöiden ainejärjestön puheenjohtajana ja Keskustan Opiskelijaliiton hallituksessa. Kaksi vuotta Lapin yliopiston hallituksessa opiskelijaedustajana.

Kunnanvaltuutettu vuodesta 2006, ensin Ylihärmässä ja kuntaliitoksen jälkeen Kauhavalla vuodesta 2008.

Kansanedustaja vuodesta 2015, tiede- ja kulttuuriministeri 27.5.2021 alkaen.



kin kolmekymppisenä ihmisenä”.

– Tiedeministerinä kannan suurta huolta siitä, että tutkijan kannalta pitäisi olla houkutteleva, vakaa näkymä jäädä tieteen pariin.

Hänen mukaansa parannettavaa on valtion tiedepolitiikassa ja rahoituksessakin, mutta ratkaisuja pitäisi hakea myös yliopisto- ja tiedekuntatasolla.

– Väitän, että yliopistoilla olisi miettimistä – enkä sano ettei olisi mietittykin – siinä, miten oltaisiin hyvä työnantaja. Kun meillä on tällainen demografinen tilanne, väärinpäin kääntynyt pyramidi, myös yliopistojen kuten kuntien ja valtionkin pitää miettiä, miten pidämme osaavan työvoiman.

Tutkijanuran vetovoimaisuutta auttaa Kurvisen mukaan kuitenkin se, että tohtoreille on imua muualakin työmarkkinoilla. Mitä paremmin työnantajat eri sektoreilla ymmärtävät tohtorien arvon, sitä enemmän yliopistotkin joutuvat heistä kilpailemaan.

– Toinen näkökulma on se, että jos haluaa Suomessa onnellisen elämän, kouluttautuminen näyttää edelleen korreloivan kaikenlaisen hyvinvoinnin kanssa.

**Antti Kurvinen kehuu** olevansa 34 vuoteen ensimmäisen tiedeasioista vastaava ministeri, jolla on kokemusta yliopiston johtamisesta – avustajat olivat selvittäneet. Kurvinen on toiminut kaksi vuotta Lapin yliopiston hallituksessa opiskelijajäsenenä.

Yliopistojen autonomias-  
ta puhuttaessa hän kuitenkin viittaa lähes poikkeuksetta yliopistojen taloudelliseen autonomiaan valtiosta.

– Minua innostaisi ajatus, että yliopistojen omaa riskiä ja vastuuta lisättäisiin. Yliopistot saisivat käyttää rahaa vapaasti, mutta vastuu olisi aika kova. Sitten pitää pärjätä omillaan ja kyetä tekemään valintoja, Kurvinen sanoo ja toteaa tämän olevan toistaiseksi visiointia.

Yliopistojen oma vastuu toistuu hänen puheissaan muutenkin usein: *”On muistettava, että autonomiaan kuuluu aina vastuu.”*

Professoriliiton Eeva Moilanen pohtii, että yliopistot ja tutkimusryhmien johtajat kantavat vastuu-

ta arjessaan jatkuvasti, niin rahoituksesta, tutkimuksesta kuin opiskelijoistakin.

Autonomiaan kuuluu talouden lisäksi kuitenkin myös yliopistodemokratia, Moilanen muistuttaa: yliopistolaisten mahdollisuus itse vaikuttaa yliopistonsa suuntaan. Nämä mahdollisuudet ovat kaventuneet etenkin säätiöyliopistoissa. Sekä Professoriliitto, Tieteentekijät että YLL ovat vaatineet yliopistolain avaamista. Yksi liittojen keskeisimmistä tavoitteista on saada yliopistojen johtosääntöjen hyväksyminen yliopistoyhteisöä edustaville elimille eli yliopistokollegiolle, konsistorille tai akateemisten asiain komitealle. Nykylain mukaan asiasta päättää yliopiston hallitus. Säätiöyliopistojen hallituksissa ei lain mukaan tarvitse olla yhtään yliopistoyhteisön edustajaa.

– Meille olisi hyvin tärkeä saada kantanne siihen, miten tulette tukemaan yliopistoautonomian vahvistamista, Moilanen toteaa.

– Hallituksella ei ole suunnitteilla yliopistolain avaamista, Kurvinen vastaa.

– Ministeriö on arvioinut, että myös lakia alemman asteen säädöksiä ja yliopistojen sisäisiä käytäntöjä muuttamalla näihin ongelmiin voisi osin löytyä ratkaisuja. Toki olen avoin keskusteluun ja suhtaudun

yliopistojen autonomian ta-  
kaamiseen hyvin vakavasti.

Laki ei ole hänen mukaansa täydellinen, mutta ainakaan tällä hallituskaudella siihen ei ehditä puuttua.

– Minulle on muodostunut keskusteluissa yliopistojen johdon kanssa mielikuva, että suurempi ongelma on raha. Jos et pysty päättämään omista rahoistasi, mihin satsataan, ei se ole aitoa autonomiaa.

Yliopistodemokratiaan Kurvinen ottaa kantaa vasta haastattelun jälkeen sähköpostitse.

– Lain mukaan yliopistojen hallituksissa pitää olla professorien, henkilöstön ja opiskelijoiden edustus. Säätiöyliopistoissa lainsäädännön vaatimukset ovat toisenlaiset. Pidän toivottavana ja tärkeänä, että yliopistoyhteisö on vahvasti edustettuna yliopistojen päätöksenteossa. ●

**”Minua innostaisi ajatus,  
että yliopistojen omaa riskiä ja vastuuta lisättäisiin.  
Yliopistot saisivat käyttää  
rahaa vapaasti, mutta  
vastuu olisi aika kova.”**

**ANTTI KURVINEN**

# Yliopistojen täydentävä rahoitus vähenee

Kansainvälinen rahoitus sen sijaan on kasvanut, mutta sen osuus yliopistojen liikevaihdosta on edelleen pieni. Yliopistojen taloutta pitävät pinnalla sijoitustuotot.

Täydentävän rahoituksen osuus Suomen yliopistojen kokonaisliikevaihdosta laskee.

Viime vuonna yliopistot keräsivät täydentävää rahoitusta yhteensä noin miljardi euroa. Se on 27 miljoonaa euroa eli noin 2,7 prosenttia vähemmän kuin vuonna 2019. Täydentävän rahoituksen määrä ei ole kasvanut myöskään pidemmällä aikavälillä, vaan vuosina 2013–2020 sen absoluuttinen euromäärä laski prosentin verran.

Yliopistojen täydentävään rahoitukseen lasketaan kuuluvaksi valtion perusrahoituksen ulkopuolinen rahoitus esimerkiksi Suomen Akatemialta, Business Finlandilta, säätiöiltä tai yrityksiltä sekä kansainvälinen rahoitus esimerkiksi Euroopan unionilta. Täydentävässä rahoituksessa ovat myös mukana esimerkiksi yliopistojen liiketoiminnan tuotot ja lukukausi-maksut, mutta eivät sijoitustuotot.

Laskelman yliopistojen rahoituksen kehityksestä vuosina 2013–2020 laati *Acatiimille* Turun yliopiston laskentatoimen ja rahoituksen laitoksen yliopistonlehtori **Antti Fredriksson**. Vertailun alkupisteenä on vuosi 2013, koska siitä alkaen tiedot löytyvät Opetushallinnon Vipunen-tietokannasta.

**Täydentävä rahoitus ei ole pystynyt korvaamaan** valtion kutistunutta perusrahoitusta, joka viime vuonna oli vajaat 1,7 miljardia euroa.

Koronalisärahoituksesta huolimatta valtion perusrahoitus oli viime vuonna yli 50 miljoonaa euroa pienempi kuin vuonna 2013. Valtioneuvosto päätti viime vuonna korvata rahoitusvajetta pääomittamal-

la yliopistojen 33 miljoonalla eurolla vuonna 2020 ja 67 miljoonalla eurolla vuonna 2022.

— Pääomitus vain toimii toisin kuin perusrahoitus. Vain pääoman tuottoa voidaan käyttää toiminnan järjestämiseen, Antti Fredriksson sanoo.

Rahoitusvajeen vuoksi yliopistojen varsinaisen toiminnan tulokset ovat olleet pitkään negatiivisia. Vain sijoitustoiminnan tuotot ovat pitäneet yliopistot toimintakykyisinä. Tämä näkyy seuraavan aukeaman taulukossa, jossa kaikkien yliopistojen *varsinaisen toiminnan tulos* eli *liikevoitto* on miinuksella tai hyvin niukasti plussalla. Kun lasketaan *tilikauden tulosta*, mukaan otetaan myös sijoitus-, varainhankinta- ynnä muut tulot. Tällöin kaikki yliopistot pääsivät voitolle — myös Tampereen yliopisto, joka syyskuussa ilmoitti suurista yt-neuvotteluista.

Vuonna 2019 yliopistojen sijoitusomaisuuden tuotto oli poikkeuksellisen hyvä, keskimäärin 14,5 prosenttia. Viime vuonna tuotto oli keskimäärin yli 5 prosenttia, hyvä tulos sekin. Kaiken kaikkiaan yliopistojen rahoituksen voi kuitenkin katsoa vähentyneen, sanoo Oulun yliopiston talousjohtaja **Pekka Riuttanen**.

— Kustannusten nousua ei ole otettu mitenkään rahoituksessa huomioon. Ainoa mahdollisuutemme selviytyä ja kehittyä on ollut panostaa täydentävään rahoitukseen.

**Vuonna 2020 ainoat** täydentävän rahoituksen määrää edellisvuoteen verrattuna kasvattaneet yliopistot olivat Aalto-yliopisto, Oulun yliopisto ja Lappeenran-

## YLIOPISTOJEN TÄYDENTÄVÄ JA KANSAINVÄLINEN RAHOITUS

|                      | TÄYDENTÄVÄ RAHOITUS |                                            |                    |                                            | KANSAINVÄLINEN RAHOITUS |                                            |
|----------------------|---------------------|--------------------------------------------|--------------------|--------------------------------------------|-------------------------|--------------------------------------------|
|                      | 2020<br>milj. eur.  | prosenttia<br>yliopiston<br>liikevaihdosta | 2019<br>milj. eur. | prosenttia<br>yliopiston<br>liikevaihdosta | 2020<br>milj. eur.      | prosenttia<br>yliopiston<br>liikevaihdosta |
| Aalto-yliopisto      | 126,8               | 37,4 %                                     | 122,7              | 36,7 %                                     | 25,0                    | 7,4 %                                      |
| Helsingin yliopisto  | 270,9               | 40,4 %                                     | 281,5              | 42,2 %                                     | 38,5                    | 5,7 %                                      |
| Itä-Suomen yliopisto | 90,8                | 38,4 %                                     | 94,1               | 40,8 %                                     | 10,5                    | 4,5 %                                      |
| Jyväskylän yliopisto | 64,3                | 31,9 %                                     | 72,7               | 35,6 %                                     | 7,2                     | 3,6 %                                      |
| Lapin yliopisto      | 16,3                | 30,6 %                                     | 17,8               | 34,2 %                                     | 1,5                     | 2,7 %                                      |
| LUT-yliopisto        | 43,7                | 46,8 %                                     | 38,2               | 45,4 %                                     | 7,3                     | 7,8 %                                      |
| Oulun yliopisto      | 99,6                | 39,8 %                                     | 92,1               | 39,5 %                                     | 22,7                    | 9,1 %                                      |
| Hanken               | 4,9                 | 21,2 %                                     | 6,0                | 25,7 %                                     | 0,3                     | 1,4 %                                      |
| Taideyliopisto       | 4,4                 | 5,8 %                                      | 5,9                | 8,1 %                                      | 0,2                     | 0,2 %                                      |
| Tampereen yliopisto  | 122,1               | 38,7 %                                     | 129,8              | 40,4 %                                     | 18,0                    | 5,7 %                                      |
| Turun yliopisto      | 98,5                | 36,9 %                                     | 104,1              | 39,5 %                                     | 8,2                     | 3,1 %                                      |
| Vaasan yliopisto     | 10,3                | 23,9 %                                     | 10,4               | 25,2 %                                     | 1,6                     | 3,8 %                                      |
| Åbo Akademi          | 41,3                | 41,8 %                                     | 45,8               | 45,3 %                                     | 3,1                     | 3,1 %                                      |
| <b>Yhteensä</b>      | <b>994,0</b>        | <b>37,3 %</b>                              | <b>1 021,1</b>     | <b>38,8 %</b>                              | <b>144,1</b>            | <b>5,4 %</b>                               |

Täydentävä rahoitus = Liikevaihto vähennettynä OKM:n perusrahoituksella.

nan-Lahden teknillinen yliopisto (LUT).

LUTissa täydentävän rahoituksen osuus yliopiston liikevaihdosta oli myös kaikkien yliopistojen korkein, 47 prosenttia. Kaikkien yliopistojen keskiarvo oli hie-  
man yli 37 prosenttia.

Talousjohtaja **Minna Sutelan** mukaan suuri täy-  
dentävän rahoituksen osuus johtuu läheisistä suh-  
teista elinkeinoelämään.

– Meillä on tehty pitkäjänteistä työtä elinkeino-  
elämän kanssa sekä tutkimuksessa että muuten.

Oulun yliopiston saaman täydentävän rahoituk-  
sen euromäärä puolestaan kasvoi yliopistoista eniten  
vuosina 2013–2020, 27 prosenttia. Viime vuonna sen  
kokonaismäärä oli noin sata miljoonaa euroa.

Oulun yliopistossa erityisen suuri merkitys on  
Suomen Akatemian rahoituksella, jonka osuus yli-  
opiston täydentävästä rahoituksesta oli vuonna 2020

noin neljännes. Oulu on menestynyt talousjohtaja  
Riuttasen mukaan ennen kaikkea Akatemian suu-  
rissa tieto- ja sähkötekniikan profilaatiohankkeissa.

Täydentävä rahoitus on kuitenkin yleensä hanke-  
luonteista ja edellyttää omaa rahoitusosuutta, mikä  
teettää paljon työtä ja luo epävarmuutta.

Oulun yliopistolla on tällä hetkellä noin tuhat  
käynnissä olevaa hanketta.

– Voi kuvitella, millaisen määrän ihmisiä se työl-  
listää, että näihin hankkeisiin saadaan kestävä rahoi-  
tus. Lisäksi ihmiset ovat hankkeissa pätkätyösuhteis-  
sa, Riuttanen sanoo.

**Rahoituksen kasvattaminen** kotimaisin voimin on  
vaikeaa. Siihen tarvittaisiin Antti Fredrikssonin mu-  
kaan lisärahaa valtiolta joko suoraan yliopistoille tai  
Suomen Akatemian tai Business Finlandin kautta.

— Nyt rahoitus vain vuosittain jakautuu eri tavoin yliopistojen välillä, Fredriksson sanoo.

— Siten yliopistojen omat mahdollisuudet täydentävän rahoituksen kasvattamiseen liittyvät keskeisesti ulkomaisen rahoituksen hakuihin.

Kansainvälisen rahoituksen kuten EU-rahoituksen määrä onkin tasaisesti kasvanut. Viime vuonna yliopistot keräsivät kansainvälistä rahaa yhteensä 144 miljoonaa euroa. Se on noin neljänneksen eli 28 miljoonaa euroa enemmän kuin vuonna 2013.

Yliopistojen liikevaihdosta kansainvälisen rahoituksen osuus oli kuitenkin viime vuonna vain noin prosenttiyksikön korkeampi kuin vuonna 2013.

— Kokonaisuutena kansainvälisen rahoituksen osuus yliopistojen liikevaihdosta on vain viiden prosentin luokkaa, joten sillä ei saada ihmeitä aikaan, Fredriksson huomauttaa.

Kansainvälisen rahoituksen osuus liikevaihdosta oli viime vuonna suurin Oulun yliopistossa, LUTissa ja Aalto-yliopistossa, pienin Taideyliopistossa.

Prosentuaalisesti kansainvälinen rahoitus on noussut eniten Lapin yliopistossa, jossa sen euromäärä yli kolminkertaistui 2013–2020. Tutkimusvararehtori **Osmo Rätti** tosin huomauttaa, että vuonna 2013 Lapin yliopiston kansainvälisessä rahoituksessa oli poikkeuksellinen notkahdus.

Kasvu oli voimakasta myös LUT-yliopistossa, missä kansainvälinen rahoitus kasvoi 145 prosenttia vuosina 2013–2020.

Turun yliopiston kansainvälisen rahoituksen määrä puolestaan oli viime vuonna 15 prosenttia pienempi kuin 2013.

— Ongelma on tiedostettu, eikä siihen ole yhtä yksittäistä syytä, sanoo tutkimuksesta vastaava vararehtori **Kalle-Antti Suominen**.

Yksi syy on hänen mukaansa se, että Turussa on ollut teknillinen tiedekunta vasta tämän vuoden alusta. Kansainvälinen rahoitus suuntautuu leimallisesti tekniikan alalle.

Kansainvälisen rahoituksen lisäämiseksi Turun yliopisto on kehittänyt kannustimia, kuten tukirahoitusta hankkeiden hakemiseen ja toteuttamiseen, ja yliopisto suunnittelee myös grant writer -hankeasiantuntijoiden rekrytointia.

**Lapin yliopisto on** tutkimusvararehtori Osmo Rätin mukaan tietoisesti ja pitkäjänteisesti pyrkinyt kasvattamaan kansainvälistä rahoitusta, ja onnistumisia on ollut varsinkin arktisia teemoja käsittelevässä tutkimusrahoituksessa.

## YLIOPISTOJEN SIIJOITUSTOIMINNAN TUOTTO KÄYVIN ARVOIN

|                      | 2020   | 2019   | 2018   | 2017  |
|----------------------|--------|--------|--------|-------|
| Aalto-yliopisto      | 3,7 %  | 15,6 % | -6,0 % | 6,5 % |
| Helsingin yliopisto  | 4,7 %  | 16,1 % | -6,3 % | 6,5 % |
| Itä-Suomen yliopisto | 5,9 %  | 14,2 % | -4,8 % | 6,2 % |
| Jyväskylän yliopisto | 7,0 %  | 17,0 % | -5,0 % | 8,0 % |
| Lapin yliopisto      | 16,1 % | 6,9 %  | 3,0 %  | 6,0 % |
| LUT-yliopisto        | 5,3 %  | 14,1 % | -4,5 % | 4,4 % |
| Oulun yliopisto      | 3,8 %  | 16,4 % | -5,1 % | 7,4 % |
| Hanken               | -*     | 17,1 % | -4,7 % | 6,9 % |
| Taideyliopisto       | 4,9 %  | 15,5 % | -5,1 % | 5,7 % |
| Tampereen yliopisto  | 2,7 %  | 17,3 % | -      | -     |
| Turun yliopisto      | 6,1 %  | 11,1 % | -4,4 % | 6,6 % |
| Vaasan yliopisto     | 6,6 %  | 15,5 % | -5,1 % | 8,3 % |
| Åbo Akademi          | 4,6 %  | 11,0 % | 3,4 %  | 2,2 % |

\*Tietoa ei ole toimintakertomuksessa. Hanken ei myöskään vastannut Acatiimin kyselyihin.

**”Kansainvälinen rahoitus ei tee autuaaksi, ja siitäkin käydään kovaa kilpailua. Kansainvälinen rahoitus ei tee kotimaista rahoitusta tarpeettomaksi.”**

**OSMO RÄTTI**

— Etenkin EU:n puiteohjelmapuolella meillä on ollut viime vuosina onnistumisia. Kyse on myös jonkinlaisesta lumipalloeftistä: kun on osoittautunut luotettavaksi kumppaniksi, se tuottaa lisää partneryhteyksiä.

Rätin mukaan kansainvälisen rahoituksen saa-



## TULOSLASKELMAN LUVUT

|                          | LIIKEVAIHTO MILJ. EUROA |                |              | LIIKEVOITTO (TAPPIO) MILJ. EUROA |               |             | TILIKAUDEN TULOS MILJ. EUROA |              |               |
|--------------------------|-------------------------|----------------|--------------|----------------------------------|---------------|-------------|------------------------------|--------------|---------------|
|                          | 2020                    | 2019           | Muutos       | 2020                             | 2019          | Muutos      | 2020                         | 2019         | Muutos        |
| Aalto-yliopisto          | 339,2                   | 334,3          | 1,5 %        | -18,7                            | -36,8         | 18,1        | 19,9                         | 130,2        | -110,3        |
| Helsingin yliopisto      | 670,7                   | 667,8          | 0,4 %        | -4,3                             | -35,4         | 31,1        | 20,4                         | 14,6         | 5,8           |
| Itä-Suomen yliopisto     | 236,5                   | 230,8          | 2,5 %        | 1,4                              | -5,2          | 6,6         | 13,1                         | 15,6         | -2,5          |
| Jyväskylän yliopisto     | 201,5                   | 204,3          | -1,4 %       | -3,8                             | -5,7          | 1,9         | 7,6                          | 15,6         | -8,1          |
| Lapin yliopisto          | 53,3                    | 51,9           | 2,7 %        | 2,6                              | -1,8          | 4,4         | 5,8                          | -0,3         | 6,1           |
| LUT-yliopisto            | 93,4                    | 84,2           | 10,9 %       | 2,3                              | -3,2          | 5,5         | 7,1                          | 6,8          | 0,3           |
| Oulun yliopisto          | 250,0                   | 233,0          | 7,3 %        | 0,1                              | -7,2          | 7,3         | 11,4                         | 16,2         | -4,8          |
| Svenska handelshögskolan | 23,4                    | 23,4           | 0,0 %        | -2,2                             | -2,7          | 0,5         | 5,0                          | 14,3         | -9,3          |
| Taideyliopisto           | 75,8                    | 73,0           | 3,8 %        | 1,8                              | -3,7          | 5,5         | 5,7                          | 7,0          | -1,3          |
| Tampereen yliopisto      | 315,3                   | 321,0          | -1,8 %       | -16,1                            | -8,9          | -7,2        | 5,5                          | 50,7         | -45,2         |
| Turun yliopisto          | 266,8                   | 263,6          | 1,2 %        | -6,7                             | -12,7         | 6,0         | 6,9                          | 11,8         | -4,9          |
| Vaasan yliopisto         | 43,1                    | 41,3           | 4,5 %        | 2,3                              | 0,4           | 1,9         | 5,6                          | 6,6          | -1,0          |
| Åbo Akademi              | 98,6                    | 101,1          | -2,4 %       | -4,3                             | -4,8          | 0,5         | 2,1                          | 8,0          | -5,9          |
| <b>Yhteensä</b>          | <b>2 667,6</b>          | <b>2 629,7</b> | <b>1,4 %</b> | <b>-45,6</b>                     | <b>-127,9</b> | <b>82,3</b> | <b>115,9</b>                 | <b>297,1</b> | <b>-181,1</b> |

Tiedot ovat yliopistojen emoyhteisön tilinpäätöslukuja.

**Liikevaihto:** Varsinaisen toiminnan tuotot, mukana yliopistolain mukainen valtionrahoitus.

**Liikevoitto/-tappio:** Varsinaisen toiminnan tuottojen ja kulujen erotus.

**Tilikauden tulos:** Kokonaistuottojen ja -kulujen erotus. Tämä on tuloslaskelman ns. viimeinen rivi. Se sisältää varsinaisen toiminnan tuottojen ja kulujen lisäksi kaikki muutkin tuotot ja kulut: mm. varainhankinta-, sijoitus- ja rahoitustuotot ja -kulut.

mista tukee yliopiston muutama vuosi sitten perustama tukipalveluyksikkö, joka muun muassa auttaa tutkijoita hankehakemusten tekemisessä.

– Tukipalvelut auttavat teknisissä asioissa, ja tutkijat voivat enemmän keskittyä substanssiin. Aiemmat onnistumiset ja asiantuntija-avun olemassaolo madaltavat tutkijoiden kynnystä lähteä uusiin tutkimushankkeisiin.

Kansainvälinen rahoitus ei ole hokkus pokkus –tempu rahoitusongelmien ratkaisemiksi, vaan se on voimakkaasti kilpailtua ja keskimäärin myös voimakkaasti suunnattua ja ohjattua.

– Kansainvälinen rahoitus ei tee autuaaksi, ja siitäkin käydään kovaa kilpailua. Kansainvälinen rahoitus ei tee kotimaista rahoitusta tarpeettomaksi, Rätti sanoo.

**Kotimaisesta täydentävästä rahoituksesta** Business Finlandin yliopistoille antama rahoitus on laskenut dramaattisesti. Vuonna 2013 yliopistot saivat Business

Finlandilta 130 miljoonaa euroa, mutta viime vuonna enää alle puolet tästä, noin 62 miljoonaa.

Suurin syy laskuun ovat leikkaukset Business Finlandin omassa rahoituksessa.

Suomen Akatemian yliopistoille jakama rahoitus taas kasvoi reilut 16 prosenttia vuosina 2013–2020 viime vuoden noin 314 miljoonaan euroon.

Tulevien vuosien uhkana ovat Akatemia-rahoituksen isot leikkaukset lähinnä Veikkauksen rahapelituottojen vähenemisen vuoksi. Tätä pidetään yliopistoissa erityisen huolestuttavana.

– Eniten vaivaavat Akatemiaan kohdistuvat leikkaukset, koska kyseessä on nimenomaan perustutkimuksen rahoittaminen, Lapin yliopiston Osmo Rätti sanoo.

– Tarvittaisiin lisää pitkäjänteistä, strategista rahaa, millä pystyisi rakentamaan kestäväää tutkimusta pidemmälle aikavälille, sanoo myös Oulun yliopiston Pekka Riuttanen. ●

# Minkä verran yliopisto saa tehdä tappiota?

Tampereen yliopisto suunnittelee vähentävänsä 215 henkilötyövuotta tukipalveluista. Henkilöstöjärjestöjen mukaan leikkaukset ovat vastoin yliopiston hallituksen omia suunnitelmia.

Voisiko Tampereen yliopisto yhä käyttää sijoitustuotojaan varsinaisen toimintansa tukemiseen? Kysymys on noussut esille yliopiston käynnistettyä yt-neuvottelut syyskuun puolivälissä.

Yt-neuvottelut koskevat tukipalveluita, joihin kuuluvat esimerkiksi hallinto, kirjasto ja tietohallinto. Näissä tehtävissä työskentelee noin 1 100 henkeä, ja yliopisto on ilmoittanut vähennystarpeeksi 215 henkilötyövuotta. Tällä pitäisi saada 14 miljoonan euron vuosittaiset säästöt.

– Laidasta laitaan koko hallinto: IT-asiantuntijaa, projektipäällikköä – en näe, että ulkopuolelle jää yhtään tukipalvelujen tehtävänimikettä tai tehtävää, Tampereen yliopiston henkilökuntayhdistyksen (TaYhy) pääluottamusmies **Jorma Viikki** sanoo.

– Jos tukipalveluista katoaa 14 miljoonaa euroa ja kaksikymmentä prosenttia työntekijöistä, lopputulema on se, että tehtävää työtä on vyörytettävä toisaalle, eikä ole enää muuta paikkaa vyöryttää kuin opetus- ja tutkimushenkilöstö.

Tampereen yliopisto perustelee yhteistoimintaneuvotteluita taloudellisilla ja toiminnallisilla syillä ja vetoaa alijäämaiseen talouteen ja perusrahoituksen



AKI TULIKARI / TAMPEREEN YLIOPISTO

putoamiseen. Yliopiston perusrahoitus pienenee ensi vuonna 5,5 miljoonaa euroa.

## PÄÄOMAA ON, RAHAA EI?

Henkilöstöjärjestöjen edustajat ovat pitäneet yt-neuvotteluiden perusteluita keinotekoisina, koska yliopiston johto on korostanut aiemmin, että alijäämäinen talous kuuluu yliopistofuusioon. Yliopiston varsinaisen toiminnan tappiot olivat viime vuonna noin 16 miljoonaa euroa. Tilinpäätössiirtojen ja verojen jälkeen Tampereen korkeakoulusäätiön tulos oli kuitenkin reilut 5 miljoonaa euroa voitolla. Tästä on kiittäminen pitkälti sijoitustuottoja.

Vuoden 2020 lopussa Tampereen korkeakoulusäätiön sijoitusvarallisuuden markkina-arvo oli 414,1 miljoonaa euroa. Sijoitukset tuottivat viime vuonna 2,7 prosenttia eli 10,8 miljoonaa euroa.

Jukon, TaYhyn ja JHL:n pääluottamushenkilöiden julkaiseman tiedotteen mukaan yliopiston hallitus on antanut viime vuonna valtuudet 13 miljoonan euron toiminnallisen tappion tekemiseen vuonna 2021. Kuluven vuoden ensimmäisen puoliskon aikana tappiota on järjestöjen mukaan kertynyt ainoastaan 0,6



Tampereen yliopiston keskustakampus kuvattuna ilmasta vuonna 2015.

miljoonaa euroa. Myös sijoitus- ja rahoitustoiminnan tuotto oli odotettua huomattavasti korkeampi, yhteensä 40,5 miljoonaa euroa.

— Marraskuussa 2020 hallitus hyväksyi toiminnan ja talouden suunnitelman, jossa on selkeästi laskettu, että yliopiston fuusion ja toiminnan aloituksen voidaan hyväksyä tuottavan negatiivista tasaista kymmenen miljoonan alijäämää vuoteen 2024 asti, Jorma Viikki sanoo.

— Jos katsotaan, että vanhat toiminnan ja talouden suunnitelmat eivät pidä paikkaansa, niin pitäisi tehdä uusi suunnitelma.

### **HENKILÖSTÖÄ LEIKATAAN, KOSKA MUUALTA EI VOI**

Rehtori **Mari Walls** vahvistaa henkilöstöjärjestöjen esittämät luvut. Hänen mukaansa yliopiston loppuvuoden tulos on kuitenkin painumassa kohtuullisesta alkuvuodesta huolimatta "selvästi tappiolliseksi", ja lähivuosina varsinaisen toiminnan tappio on kasvamassa entisestään.

Walls korostaa, että viimeisen kolmen vuoden aikana sijoitustuottoja on käytetty nimenomaan yliopiston varsinaiseen toimintaan.

— Yliopiston talous on kestävämmällä tiellä tilanteessa, jossa hallinnossa on fuusion jälkeen edelleen päällekkäisiä tehtäviä ja meillä on kasvava alijäämä, Walls sanoo.

Supistuvasta perusrahoituksesta huolimatta yliopiston pitäisi Wallsin mukaan pystyä strategiansa mukaisesti vahvistamaan ydintehtäviään eli opetusta, tutkimusta ja yhteiskunnallista vuorovaikutusta.

— Arviolta kymmenen miljoonaa euroa säätiöpääomien tuottoa voidaan vuosittain yliopiston hallituksen päätöksellä suunnata strategiaan kohteisiin. Alussa on investoitu esimerkiksi tietojärjestelmiin, jotka ovat välttämättömiä, että uusi yliopisto lähtee liikkeelle.

Henkilöstökulut ovat yliopiston suurin menoerä, vuosittain noin 215 miljoonaa euroa. Muualta on rehtorin mukaan vaikeaa leikata.

— Ei meillä ole mitään myytävää. Toimimme vuokratiloissa, joiden osalta kyllä tarkastelemme tiivistämisen mahdollisuuksia, Walls sanoo.

### **SUUNNITELMISSA MYÖS ULKOISTUKSIA**

Yt-neuvotteluiden tavoitteena on rehtori Wallsin mukaan madaltaa yliopiston palveluorganisaatiota ja laajentaa henkilöstön toimenkuvia.

— Yliopiston rakenne uudistuu niin, että meidän tiedekuntamme ovat sen jälkeen vahvempia ja palvelutoiminnot käyttäjälähtöisiä. Tämä tarkoittaa myös tukipalveluhenkilöstölle laajempia asiantuntijatehtäviä ja tiimityöskentelymallia. Kun ei ole hyvin tarkkaan rajattuja tehtäviä, tukipalveluhenkilöt pystyvät paremmin tukemaan tiedekuntien muuttuvia tarpeita.

Opetuksen tukeen on tarkoitus avata 30 uutta tehtävää. Jorma Viikki suhtautuu lukuun epäilevästi.

— Voisin sanoa, että siellä on jo valmiiksi reikä 30 henkilölle ja sen lisäksi tämän yt:n mukaiset vähennystarpeet.

Irtsanomisten lisäksi yliopisto aikoo ensi vuoden alusta alkaen ulkoistaa korkeakoulujen omistamalle Certia Oy:lle joitakin talouspalveluja, muun muassa palkka- ja palkkiopalveluja, matkahallintopalveluja sekä osto- ja myyntilaskutusta. Ulkoistuksessa 40 ihmistä siirtyisi Certialle vanhoina työntekijöinä. •

# Tieteen rahoitus pysyy ensi vuonna vakaana

Budjettiesityksessä ei leikata Suomen Akatemian rahoitusta vuonna 2022. Siitä eteenpäin Akatemian rahoitustilanne näyttää edelleen huonolta.

Hallituksen syyskuun 27. päivä julkistama vuoden 2022 talousarvioesitys ei tarjonnut suuria yllätyksiä. Valtiovarainministeriön elokuiseissa budjettiesityksessä Suomen Akatemian tutkimusrahoitukseen kaavailut leikkaukset eivät näytä toteutuvan. Näin oli syyskuun alun budjettiriihessä jo annettukin ymmärtää.

Suomen Akatemiassa budjettiesitys otettiin sen tähden vastaan myönteisesti joskin varautuneesti, tutkimusrahoituksen kehittämisestä vastaava johtaja **Jussi Vauhkonen** kertoo.

– Tämän jälkeenkin yllämme roikkuu rahapelituottojen laskuun liittyvä leikkausuhka, joka voisi merkitä valtavaa pudotusta vuonna 2023. Olisi erittäin tärkeää, että hallitus löytäisi tähän pulmaan ratkaisun ensi vuoden kehysneuvotteluihin mennessä.

Vaikka valtiovarainministeriön kaavailemat leikkaukset ensi vuodelle peruuntuivatkin, keväällä hallituksen puoliväliriihessä kerrotut leikkaussuunnitelmat ovat yhä voimassa. Niiden mukaan Suomen Akatemian tutkimusrahoitusta leikataan 35 miljoonaa euroa vuodesta 2023 alkaen. Näiden leikkausten lisäksi valtiovarainministeriön vuoden 2023 rahoituskehyksessä on varauduttu rahapelituottojen laskuun.

Jos sitä ei kompensoida, Akatemian rahoitus kutistuisi kehyspäättöksen mukaan vuonna 2023 yli 100 miljoonaa euroa eli noin neljänneksellä vuoteen 2022 nähden. VM:n kehykset on tehty varovaisuusperiaatteen mukaan, eli aivan näin suuria leikkauksia ei pidetä todennäköisinä. Ilman lisärahaa Akatemian rahoitus voi joka tapauksessa kutistua lähivuosina roimasti. Hallitus asetti elokuussa työryhmän pohtimaan rahapelituotoilla kustannettujen toimintojen uutta rahoitusmallia.

**Valtion perusrahoitus yliopistoille kasvaa** ensi vuonna 2,6 prosenttia. Tämä johtuu indeksikorotuksista, jotka **Antti Rinteen** (sd.) hallitus palautti vuodelle 2020. Indeksikorotusten tarkoitus on varmistaa, että yliopistojen rahoitus pysyy kustannusten nousun vauhdissa. 2010-luvulla indeksikorotukset olivat useimpina vuosina jäädytetty puoliksi tai kokonaan osana valtiontalouden sopeuttamistoimia.

Reaalisesti eli hintatason nousu huomioiden rahoitus ei kuitenkaan nouse yhtään, päinvastoin, Sivistystyönantajien ekonomisti **Harri Hietala** kirjoittaa analyysissään Sivistan verkkosivuilla. Yliopistojen rahoitus laskee hänen mukaansa jopa 18 miljoonaa euroa erilaisten tarkistusten takia.

Näistä keskeisin on arvonlisäverokompensatio, joka vähentää rahoitusta yli 30 miljoonalla eurolla. ALV-kompensatiolla yliopistoille korvataan hankinnoista aiheutuneista kuluista arvonlisäveron osuus, jota ne eivät voi vähentää verotuksessa. Kompensatio tehdään arvion perusteella. Viime vuonna kompensatiota maksettiin liikaa, minkä takia rahoitusta vähennetään vastaavasti vuoden 2022 budjetissa. Jos tulevan vuoden arvio osuu puolestaan alakanttiin, erotus maksetaan yliopistoille vuoden 2024 budjetissa.

**Yliopistojen talouteen vaikuttavat** myös aloituspaikkojen lisäykset. Viime vuonna korkeakoulut lisäsivät aloituspaikkojen määrää noin 10 000:lla, tänä vuonna noin 3 000:lla. Hallitus osoitti vuonna 2020 lisätalousarvioissa aloituspaikkojen kustannusten kattamiseen 124 miljoonaa euroa, mikä vastaa Hietalan mukaan 4 800 paikkaa. Näissä laskelmissa ovat mukana sekä



## SUOMEN AKATEMIAN RAHOITUKSEEN KAAVAILTUJA JA PERUTTUJA LEIKKAUKSIA

### Toukokuu

Hallitus päättää puoliväliriihessä 35 miljoonan euron leikkauksista Suomen Akatemian jakamaan tutkimusrahoitukseen vuodesta 2023 alkaen. 25 miljoonaa euroa kohdistuu strategiseen tutkimusrahoitukseen ja 10 miljoonaa euroa tutkimushankkeiden rahoitukseen.

### Elokuu

Valtiovarainministeriön budjettiehdotuksessa Suomen Akatemian jakama tutkimusrahoitus pieneni jo vuonna 2022 noin 40 miljoonaa euroa.

### Syyskuu

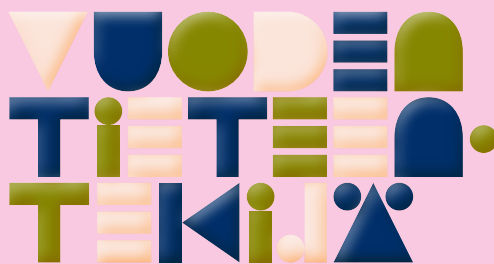
Hallitus peruu budjettiriihessään vuodelle 2022 suunnitellut leikkaukset Suomen Akatemian tutkimusrahoitukseen. Kevään budjettiriihessä vuodelle 2023 kaavailtuja leikkauksia ei ole peruttu.

yliopistot että ammattikorkeakoulut. Yliopistoihin uusia aloituspaikkoja on tulossa vuosille 2020–2022 yhteensä noin 6 300.

*”Jotta opiskelijakohtaiselta resurssien laskulta välttyään ja voidaan tavoitella korkeakoulutettujen 50 prosentin osuutta, on jatkossa perusrahoitusta nostettava pysyvästi. Kertapanostuksella tämä ei toteudu – eikä pääomittamalla yliopistoja valtion vastinrahaan oikeuttavan varainhankinnan perusteella 67 miljoonalla eurolla vuonna 2022. Nyt tehty aloituspaikkanosto vaatisi vajaan 100 miljoonan tasonousua rahoituksessa”, Hietala kirjoittaa.*

Valtio eli opetus- ja kulttuuriministeriö ei pakota korkeakouluja avaamaan uusia aloituspaikkoja, mutta käytännössä yliopistoilla ei ole varaa jättää niitä hakemattakaan. Paikkoja lisäneiden korkeakoulujen osuus jaettavissa olevasta kokonaispotista kasvaa lisääntyneiden opintosuorituksen ja valmistuneiden kautta ja paikkoja lisäämättömien puolestaan laskee.

Ensi vuoden budjetista päättää eduskunta joulukuussa. •



## EHDOTA VUODEN TIETEENTEKIJÄÄ

On aika nostaa esille henkilö, joka on kuuluvana vuonna toiminnallaan ja teoillaan edistänyt vaikuttavasti tieteentekemisen edellytyksiä Suomessa. Kutsumme kaikki Acatiimin lukijat ehdottamaan Vuoden tieteentekijää 2021.

Vuoden tieteentekijä on edistänyt tiedeyhteisön mahdollisuuksia pitkäjänteiseen tieteen tekemiseen tai tuonut myönteistä julkisuutta tieteen tekemiselle ja Tieteentekijöiden ajamille asioille, tai edistänyt tutkitun tiedon käyttöä yhteiskunnallisessa päätöksenteossa.

Hän voi työskennellä yliopistossa, tutkimuslaitoksessa, julkisella sektorilla, yrityksessä tai järjestössä. Hän saattaa olla kollega lähipiiristäsi tai joku, jonka työtä olet seurannut julkisuudessa.

Kuka sinun mielestäsi ansaitsee Vuoden tieteentekijä -tunnustuksen ja 5000 euron palkinnon? Lähetä ehdotuksesi ytimekkäine perusteluineen Tieteentekijöiden verkkosivuilla olevalla lomakkeella 24. lokakuuta mennessä. Arvomme ehdotuksen jättäneiden kesken 150 euron arvoisen Lippu.fi-lahjakortin.

Tieteentekijöiden hallitus päättää ehdotusten pohjalta, kuka on Vuoden 2021 tieteentekijä. Julkistamme palkinnonsaajan perjantaina 26. marraskuuta 2021.

Edellinen Vuoden tieteentekijä -tunnuksella palkittu oli yhteiskuntatieteiden tohtori, projektipäällikkö Nafisa Yeasmin. Tieteentekijöiden liitto on valinnut Vuoden tieteentekijän vuodesta 1996.



# Kiilassa kuntoon

Professorillakin on oikeus hyvinvointiin, Anne Juppo oivalsi vajaan vuoden mittaisessa Kiila-kuntoutuksessa.

Professorien odotetaan olevan energisiä ja innostavia ja puhkuvan eteenpäin vievää voimaa. Moni pitää tästä roolista kiinni, vaikka voimat olisivat ehtymässä. Omaa uupumista on vaikea myöntää itselleen saati sitten muille. Tästä tabusta teollisuusfarmasian professori **Anne Juppo** haluaisi eroon.

– Ei professorin välttämättä tarvitsisi olla se puhkuva voimanpesä, mutta koska tässä roolissa usein tarvitsee tuota ominaisuutta, on tärkeä pitää huolta omasta hyvinvoinnistaan.

Juppo otti professorien työhyvinvoinnin esiin Professoriliiton valtuustossa jo joitakin vuosia sitten, ja järjestöpäällikkö **Raija Pyykkö** otti aiheesta kopin. Ensimmäinen professoreille tarkoitettu Kiila-kuntoutuskurssi alkoi vuonna 2019. Toinen kurssi loppui viime elokuussa, ja sille Juppo osallistui itsekkin.

**Kiila on Kelan vuonna 2016 käynnistämä** kuntoutusmuoto, jota työnantaja voi hakea työntekijöilleen tai ammattiyhdistys jäsenilleen. Päätökset kurseille otettavista tekee Kela, ja kuntoutuksia järjestävät eri palveluntuottajat.

Kiila-kuntoutukseen pääsy ei kuitenkaan edellytä työnantajan tai liiton järjestämää kurssia, Kelan suunnittelija **Leena Penttinen** kertoo.

– Ei ole mikään este, jos työpaikka ei hae kurssia. Kiila-kuntoutus on lakisäateistä ja ammatillista kuntoutusta, ja työssä olevalla on subjektiivinen oikeus hakea Kiila-kuntoutukseen, jos hänellä on tarve kuntoutukseen.

Tällainen ”yksilö-Kiila” tapahtuu sekin ryhmissä. Ainoa ero on se, että ryhmä voi olla alakohtainen tai koostua eri alan ammattilaisista.

Professoriliitossa pidettiin kuitenkin tärkeänä, että kurssi on pelkästään professoreille, Raija Pyykkö kertoo.

– Pidimme etukäteen palveluntarjoajan kanssa palaverin, jossa liitto kertoi professorin ammatin kuormitustekijöistä ja erityispiirteistä. Halusimme tarjota vertaisryhmän, jossa voi keskustella omasta työstään.

Vertaistuen merkitys oli suuri, vahvistaa myös Anne Juppo.

– Professori on tehtävässään aika yksin. Harvoin on samassa yliopistossa toista saman oppiaineen professoria, vaan periaatteessa olet itsenäisesti vastuussa omasta oppiaineestasi. Siksi mahdollisuus vertaistukeen ja reflektointiin koettiin ryhmässämme todella tärkeäksi.

Juppo tunsu viiden hengen ryhmästään ennestään vain yhden kollegan, mutta joukko nivoutui pian tiiviiksi. Yhdeltä kollegaltaan Juppo otti käyttöön tavan pyhittää maanantain kaksi ensimmäistä tuntia työviikon suunnitteluun.

– En ota siihen enää palavereja. Näin sunnuntai säästyy perheelle ja vapaa-ajalle. Aiemmin käyten sen työviikon suunnitteluun.

**Juppo hakeutui kuntoutukseen** ennen kaikkea fyysisten syiden takia. Hän on ollut leikkaushoitoa vaatineessa tapaturmassa, josta toipuminen oli vielä kesken. Yksi kuntoutuksen aikana kuntoon saatu asia oli etäkonttorin työergonomia: nyt ovat työtuolit ja päätelasit kunnossa.





— Olin suorastaan onnellinen, kun sain Kelalta positiivisen päätöksen. Että yhteiskunta haluaa satsata minuun yhä ja pitää minut työssä ja onnellisena muutenkin, professori Anne Juppo kertoo. Lenkkikaverina hänellä oli Aslan-koira.

Jollakin toisella saattoi painottua enemmän henkinen hyvinvointi. Vajaan vuoden kestäneeseen kuntoutukseen kuului ryhmäjaksoja Ruissalon kylpylässä, mutta jokaiselle kuntoutujalle laadittiin myös henkilökohtainen kuntoutusohjelma.

Osa opeista oli toki valmiiksi tuttuja: syö terveellisesti, liiku enemmän, nuku riittävästi. Pieni patistelu ja henkilökohtainen ohjaus olivat kuitenkin paikallaan, Anne Juppo kertoo. Aivotyöhön liittyvistä asioista professorit olisivat kuulleet mielellään enemmänkin, mutta sosiaalitukien hakemisesta professorit eivät välttämättä olisi luentoja tarvinneet. Kokonaisuuteen Juppo kertoo olevansa erittäin tyytyväinen.

Professoriliitto tulee jatkossakin hakemaan professoreille Kiila-kursseja, Raija Pyykkö kertoo.

— Molemmilta kursseilta on tullut niin hyvää palautetta, että varmasti haetaan jossain vaiheessa taas uudestaan. •

## KIILA-KUNTOUTUS

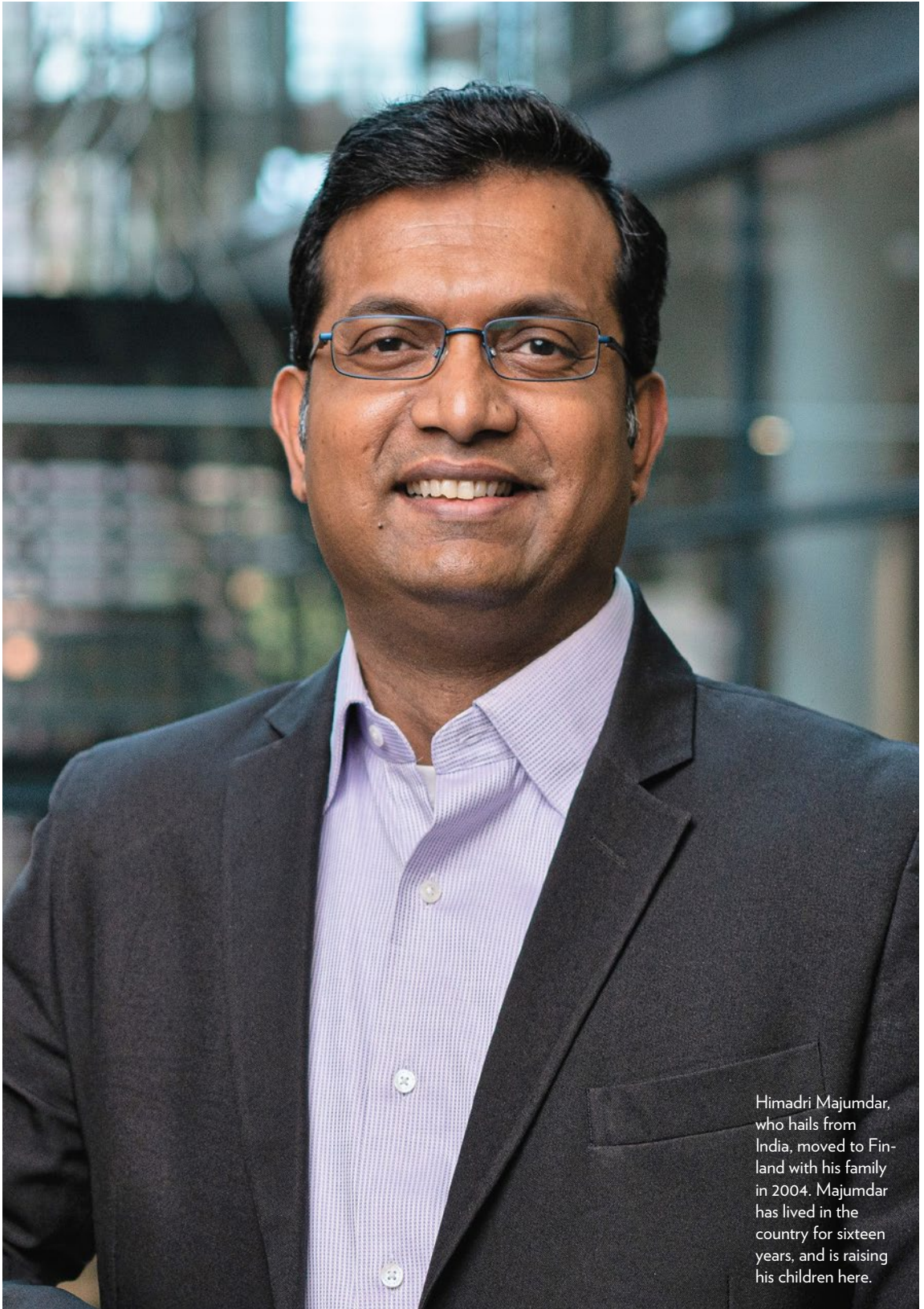
Kiila-kuntoutuksen tavoitteena on parantaa työkykyä ja tukea pysymistä työelämässä. Kuntoutus tulee aloittaa riittävän varhain, jotta työssä jatkaminen voidaan turvata. Kuntoutukseen ei ole ikärajaa.

Kuntoutus koostuu fyysisen ja psyykkisen toimintakyvyn ylläpitämisessä ja palauttamisessa käytettävistä harjoitteista. Niihin sisältyy mm. kognitiivista ergonomiaa, asiantuntijaluentoja sekä yksilötapaamisia fysioterapeuttien ja psykologien kanssa. Kuntoutus tapahtuu yhteistyössä työnantajan ja työterveyshuollon kanssa.

Kuntoutukset järjestää Kela, ja niihin voi hakea kuka tahansa. Kuntoutuksiin haetaan itse. Hakemuksiin vaaditaan lääkärin lausunto.

Lisätietoa: [www.kela.fi/kiila-kuntoutus](http://www.kela.fi/kiila-kuntoutus)





Himadri Majumdar, who hails from India, moved to Finland with his family in 2004. Majumdar has lived in the country for sixteen years, and is raising his children here.

# FINLAND IS A WELCOMING PLACE FOR IMMIGRANTS, BUT THE TONE OF THE DISCUSSION IS WORRISOME, SAYS HIMADRI MAJUMDAR, VTT'S LEAD OF QUANTUM PROGRAMMES. HAVING ARRIVED 16 YEARS AGO, HE NOWADAYS CONSIDERS HIMSELF A FINN.

TEXT JUHA MERIMAA

**On Twitter you stated your wish for a more positive tone in discussions of immigrants. What do you mean by this?**

"I hope our society starts positively reflecting on the contributions that immigrants make. 'Immigrant' is a stereotype that has developed a negative connotation over the years. It is predominantly used and meant for foreigners who are in Finland because they have nowhere else to be — because they are desperate. This overshadows those immigrants who are here by choice and are taking the lead or contributing to activities that make Finland stronger. It is sometimes conflicting when we feel very welcome in our professional domain but the atmosphere created in public discourse is contrary to that and makes us feel unwelcome."

**How do you see the academic community's role in such a discussion?**

"Inside academia, the situation is generally quite good. Academia is one of the rare domains where merit defines an individual, not the person's color, creed or any other non-academic criteria."

"It is, however, important for the academic community to raise their voices when they see discrimination. What the academic community can teach the greater society is how to become a truly merit-based, equal-opportunity society and help society see the benefits of it."

**You came to Finland as a post-doc at Åbo Akademi in 2004. Was moving from India to a small Swedish-speaking university a natural choice?**

"It was, actually. When doing my PhD, I looked for research groups to join to continue my research, and Åbo offered me a position after I visited them in 2003. It also helped that my wife, who is also a physicist, got a position in the University of Turku."

**Looking back, do you think you made the right call?**

"Yes, absolutely. We both have liked working here a lot. I have also had the opportunity to work in the US, but the Finnish professional atmosphere has suited me better. We have also raised our sons here, and I'd say they consider themselves Finns."

**Recently it has been said that foreign researchers just come here to do a PhD and then move on. Do you think this a problem?**

"I can understand that viewpoint, yes. But Finland is a small country, and if you want to stay in academia, in many fields there are not so many positions you can apply to. In comparison, the US has hundreds of universities."

**How about outside of academia?**

"Outside, there is currently a mismatch of supply and demand in Finland. The education and skills that the universities offer in Finland are sometimes not exactly the skills that are sought by Finnish companies. Then, inevitably, those highly skilled individuals find employment elsewhere, where the industry and demand exist."

"To solve this there should be a constant, strong dialogue between industry and academia. The Podoco program (podoco.fi) is a great example, and there should be more such programs to retain talent."

"The other alternative to retaining these Finland-educated foreign students is providing them the platform to create their own business, which might birth a new industry in Finland someday. I believe quite a few foreigners currently run start-ups in Finland. That should happen more often. That is one good way to retain and prosper from the skills that are developed in Finland." •

## KOLUMNI



NIKO HUTTUNEN

UUDEN TESTAMENTIN EKSEGETIIKAN  
DOSENTTI, HELSINGIN YLIOPISTO

# Protestanttinen etiikka ja akatemian henki

Pandemia-aikoina ei yliopistojen kahvihuoneissa ole paljon rupatel-  
tu. Entisaikoina sitäkin enemmän.  
Säännöllinen aihe oli yliopisto-  
kulttuurin päivittely.

Erityisen raskaalta monesta  
tuntui jatkuva CV- ja hakemuspo-  
seeraus. Kahvitunnin päätteeksi  
todettiin ironisesti, miten mahta-  
via ja dynaamisia olemme. Sitten  
palattiin hiomaan näitä todistus-  
kappaleita omasta menestykses-  
tämme. Niinhän nyt vain kuuluu  
tehdä.

**Max Weberin klassikkoteos** *Pro-  
testanttinen etiikka ja kapitalismin  
henki* sattui taas hiljattain käsiini.  
Kirjaa lukiessa ajattelin enemmän  
akateemista kulttuuria kuin kapi-  
talismia. Teesini on, että suoma-

laiset yliopistot ovat muuttumassa  
luterilaisista kalvinistisiksi.

En tarkoita tavanomaisesti us-  
konnollisiksi luokiteltuja asioita,  
esimerkiksi yliopistojen avajaisju-  
malanpalveluksia. Puhun toimin-  
takulttuurin piilouskonnollisista  
taustoista.

Weber tunnisti kapitalismin  
eetoksessa arvoja, joiden hän väit-  
ti juontuneen kalvinismista. Ajan  
takaa tällaisia juonteita akateemi-  
sessä kulttuurissa.

Molemmassa protestantismin  
haaroissa työ ymmärretään kutsu-  
mus-käsitteen kautta, mutta kut-  
sumus käsitetään eri tavoin.

Luterilaisille kutsumus on  
oman tehtävän täyttämistä mui-  
den hyväksi. Erilaiset kutsumuk-  
set takaavat sen, että ihmiset  
muodostavat keskinäisen autta-  
misen verkoston. Kutsumuksen  
täyttämisen mittari on se, että oma  
tontti tulee hoidettua.

*Tuntemattoman sotilaan* vän-  
rikki Koskela on selvästi luterilai-  
nen: asialliset hommat hoidetaan,

## SAKSITUT

**1** ”Innovaatioiden ja vaikuttavuuden pe-  
rään huudetaan kilpaa. Olen mukana  
monessa yrityksessä, jotka kaupallistavat  
ratkaisuja maapallon lukuisiin ympäristö-  
kriiseihin.

Yksikään näistä innovaatioista ei  
syntynyt ilman tiukkaa perustutkimusta.  
Sitkeää, epäseksikästä tutkimusta, joka  
oli monen mielestä turhaa. Vaan kuinkas  
kävikään vuosien päästä, kun asioita yhdis-  
teltiin ja sovellettiin uusin silmin.”

YRITTÄJÄ, KOLUMNISTI SAARA KANKAANRINTA,  
IS.FI 23.8.

**2** ”On tavallaan houkuttelevaa vaatia,  
että tutkimuksen pitää osoittaa  
hyödyllisyytensä saadakseen rahaa. Se  
tuntuu jotenkin niin arkijärkiseltä. Kyl-  
lähän hyödyllinen aina parempi on kuin  
hyödytön?

Mutta tässä nouseekin kiintoisa  
ristiriita, joka on tämänhetkisen ’tiede-  
keskustelun’ ytimessä. Samat tahot, jotka  
nyt vaativat Twitterissä, että tutkijoiden  
tulisi osoittaa hyödyllisyytensä, syyttävät  
milloin mitään tieteenalaa ideologisuu-  
desta – siis nimenomaan tarkoitushakui-

suudesta.

Jotain me siltä tieteeltä kaikki näy-  
tämme haluavan. Inhimillistä, toki.”

TOIMITUSPÄÄLLIKKÖ ANU SILFVERBERG,  
LONG PLAYN PERJANTAIRIJE 3.9.

**3** ”Olen myös hyvin surullinen siitä,  
että tulevat tutkijasukupolvet kärsivät  
aikanaan tilanteesta vielä enemmän. — —  
Ilman perhettä muuttaisin itsekin välittö-  
mästi ulkomaille tekemään tiedettä enkä  
katsoisi hetkeäkään taakseni. Jos ainoa  
syy, joka pitää alansa johtavan professorin



muuten ollaan kuin Ellun kanat.

Kalvinistin mielestä luterilainen on laiska, Weber väittää. Kalvinistille kutsumus on kehittymistä Jumalan antamassa tehtävässä. Hän ei loju Ellun kanana, vaan väsymättä kultivoi itseään kohti yhä suurempaa pyhyyttä.

Kalvinisti jopa kirjaa huolella kehittymisensä pyhityksessä, josta näin tulee hallittu prosessi. Nouseeko teillekin mieleen CV:tään kirjoittava akateeminen uraohjus, jollaisia meidän kaikkien pitäisi olla?

**Luterilaisuus ja kalvinismi** tuottavat erilaisen yliopiston. Kauan sitten oli tavallista, että professorit ottivat virkavapaata toimiakseen ministereinä. Tilanne oli yhteisöllisen kutsumuskäsitteen luonteva seuraus. Kuka nykyään hörhöilee näin holtittomasti?

Weberin mukaan kalvinismi on yksilökeskeistä. Oleellista on oma pyhitys, joka paljastaa henkilön kuuluvan Jumalan valittuihin.

On silmiin pistävää, miten keskeiseen asemaan kilpailu on nykyisessä akateemisessa kulttuurissa nostettu.

Kilpailun uskotaan seulovan esiin todelliset kyvyt, siis tieteen

**”Meno muistuttaa epäilyttävästi kalvinistin kirjanpitoa pyhityksen polulla.”**

valitut. Yhteiskunnallinen vaikuttaminenkin mitataan CV-kirjanpidossa yksilön meriittinä. Viis muusta maailmasta.

Aina on kilpailtu viroista, tehtävistä, maineesta ja paikasta auringossa. Uutta akateemisessa kulttuurissa on se, että kilpailu ja meritoituminen on institutionalisoitu portfolioineen kaikkineen opinto- ja urapoluiksi. Meno

muistuttaa epäilyttävästi kalvinistin kirjanpitoa pyhityksen polulla.

**En haikaile menneisyyttä.** Kaikki ei ollut ennen paremmin. Haluan vain ymmärtää muutosta, jonka tuulet puhaltavat kalvinismin luvatussa maasta Yhdysvalloista. Mutta se, mikä sopii Juppiterille, ei aina sovi härälle.

Ehkä meidän pitäisi olla tietoisempia omasta kulttuuritastamme eikä henkisiä ajopuita. Silloin osaisimme paremmin mukauttaa vaikutteet omaan kulttuuriimme. Muuten seuraamme sokeasti menestyneempien esimerkkiä ja tunnemme olomme epämääräisen epämukavaksi.

Luterilaisessa kulttuurissa valtion määräysvaltaa arvostetaan korkealle. Kun opetusministeriöstä käsketään, napisemme kuin Tuntemattoman korpisoturit. Lopulta kuitenkin tehdään niin kuin herrat sanovat. Esivallan käskystä luterilainen leikkii vaikka kalvinistia. ●

Suomessa on perhe, voidaan miettiä, mille tämän maan tulevaisuus on rakennettu.”

PROFESSORI JUKKA WESTERMARCK,  
SUOMEN KUVALEHTI 26.8.

**4** ”Minun mielestäni tiedettä pitäisi rahoittaa samalla tavalla kuin armeijaa rahoitetaan. Armeijahan on tällainen mille oikeastaan hallituspohjasta riippumatta annetaan aina suurin piirtein saman verran rahaa.”

TUTKIJA JANNE SAARIKIVI,  
YLE, JÄLKIVIISAAT 3.9.

**5** ”Yhteenvetoa viime päivien keskusteluista. Ensin tärkein: yhteiskuntatieteiden taso on noussut viime vuosikymmeninä huimasti. Aineistot ovat parempia, menetelmät tarkempia, tulosten tulkinta objektiivisempaa, tutkimus toistettavampaa ja avoimesti saatavilla.”

SOSIOLOGIAN PROFESSORI JANI EROLA,  
TWITTER 26.8.

**6** ”– Päivää. Voitteko tulla etsimään minulle isotätini haudan? Mie ootan nyt täällä hautuumaan parkkipaikalla.

– Niin tuota, nyt olette kenties soittanut väärään numeroon.

– Ettekös työ ole kirkkohistorian professori?”

KIRKKOHISTORIAN PROFESSORI ILKKA HUHTA,  
TWITTER 18.8.

**6** ”Yrityksiä johtivat aiemmin ekonomit, insinöörit ja juristit, mutta nyt alkaa olla myös yhteiskuntatieteilijöiden aika.”

LUT-YLIOPISTON REHTORI JUHA-MATTI SAKSA,  
HELSINGIN SANOMAT 7.9.

# Millainen on hyvä akateeminen johtaja?

## Johanna Magga:

– Hyvä akateeminen johtaja on työntekijöitä arvostava, kannustava, tasapuolinen ja hyväksyy erilaiset luonteet, taustat ja urapolut. Tieteellisenä johtajana hän on laajakatseinen ja ennakkoluuloton mutta myös maanläheinen ja ripauksen perinteitä kunnioittava: ideoiden tulee olla toteuttamiskelpoisia tieteen sääntöjen puitteissa. Hyvä johtaja osaa organisoida. Hän on rohkea, sitkeä ja utelias.

## Miia Jansson:

– Hyvä akateeminen johtaja on inspiroiva visionääri. Optimismi ja sitkeys ovat myös tärkeitä.

## Guido Giunti

## Daniela Bezuidenhout:

– Hyvä akateeminen johtaja luo innostusta tieteeseen ja toimii tuottavasti kaikissa yliopiston kolmessa tehtävässä: tutkimuksessa, opetuksessa ja yhteiskunnallisessa vuorovaikutuksessa. Se tarkoittaa, että hän tekee erinomaista ja olennaista tiedettä, kouluttaa ja mentoroi uuden sukupolven akateemisia johtajia ja ottaa vastuuta tämän hetken tieteen välittämisestä kaikille sidosryhmille.

## Heidi Enwald

## Juho Yliniemi:

– Hyvä akateeminen johtaja auttaa tutkijoita kehittymään itsenäisinä osajoina. Hän antaa tutkijoille vakaan ja hyvän työympäristön tutkimuksen tekemiseen, katsoo tulevaisuuteen ja koettaa kartoittaa tärkeitä tutkimusaiheet ja rahoitusinstrumentit. Hän osaa kommunikoida tutkimuksen yhteiskunnallisesta vaikutuksesta suurelle yleisölle.

## Jarkko Koivunen:

– Hyvä akateeminen johtaja on inspiroiva, luottaa muihin ja on itse luotettava, kohtaa ihmiset yksilöinä sekä pyrkii opettamaan vastuunkannon ja oman ajattelun kautta. Samat asiat pätevät kaikkiin johtajiin.





**Neethal Thomas:**

— Mielestäni hyvä akateeminen johtaja pitää tutkimusryhmänsä liikkeessä ja antaa ryhmän jäsenille tilaisuuksia kehittyä.

**Tero Luukkonen:**

— Hyvä akateeminen johtaja osaa ohjata ryhmänsä jäseniä oikeiden kysymysten äärelle ja havaitsemaan niihin ratkaisuja itse. Toisaalta hyvä akateeminen johtaja on myös fasilitaattori, joka etsii jatkuvasti uusia yhteistyömahdollisuuksia ja saa eri sidosryhmiä kohtaamaan toisensa.

**Ville-Valtteri Visuri:**

— Akateemisen johtajan ensisijainen tehtävä on tarjota tutkimusryhmälle visio, luoda sitä vastaavat tavoitteet ja organisoida toiminta palvelemaan näitä tavoitteita. Akateemisella johtajalla on oltava näkemyksen lisäksi myös riittävä substanssiosaaminen ryhmän jäsenten toiminnan arvioimiseen. Hyvällä akateemisella johtajalla tuleekin olla korvaa ja aikaa kuunnella alaisiaan ja tunnistaa mahdollisuuksia heidän kasvulle ja kehitykselle.

**Teck Ming Tan:**

— Hyvä akateeminen johtaja on henkilö, joka ei pelkää suhtautua intohimoisesti tulevaisuuden tutkimusideoihin vaan myös sitoutuu työhön ja näkee vaivaa niiden toteuttamiseen. Johtajan on tärkeää olla rehellinen ja läpinäkyvä itselleen, tutkimusryhmälle ja yleisölle, etenkin tutkimustulosten julkaisussa.

**Lauri Holappa:**

— Hyvä akateeminen johtaja tunnistaa alaisen ja opiskelijoiden erityisosaamisen ja tukee heidän työtään osaamisen mukaan. Hän huomioi onnistumiset ja kannustaa epäonnistumisten jälkeen. Hän toimii avoimesti ja pyrkii etsimään alaisilleen sellaiset roolit, joissa he eivät joudu kilpailemaan keskenään haitallisesti. Hän antaa alaisilleen vastuuta sekä seuraa ja sparraa alaisensa työtä.

**Salla Ruskamo****Elina Keikkala**

Ryhmäkuvassa on Oulun yliopiston Science Leadership -koulutuksen vuoden 2021 kurssin osallistujia. Kokeneille post doc -tutkijoille tarkoitettu koulutus kestää vuoden ja siihen valitaan vuosittain 20–24 osallistujaa. (Kuva: Lasse Lehto)



**E**dellisen aukeaman ryhmäkuvaan ovat kokoontuneet Oulun yliopiston tiedejohtamisen ohjelman osallistujat. Vuonna 2018 aloitetun ohjelman tavoitteena on tehdä tutkijatohtoreista tiedejohtamisen asiantuntijoita. Englanninkielisellä, vuoden mittaisella koulutuksella halutaan tukea nuorten tutkijoiden urakehitystä ja vahvistaa heidän kykyään johtaa tutkimusta.

Johtamistyö eri muodoissaan tulee uran varrella vastaan monelle yliopistolaiselle. Jo ensimmäisestä omasta tutkimushankkeesta ja tutkimusryhmän johtamisesta seuraa hallinnollisia vastuita, joihin tutkija joutuu usein kylmiltään. Professoreista suurin osa työskentelee erilaisissa esihenkilötehtävissä. Yliopiston rehtoriksi tai dekaaniksi hakeutuminen vaatii jo omaa paloa ja pyrkimystä, mutta etenkin lähijohtajan tehtävä voi tulla kohdalle suunnittelematta, kun omat tavoitteet ovat liittyneet ennen kaikkea tutkimusuraan.

Johtaminen ei ole itsestäänselvä taito, eikä akateemisesti ansioitunut tieteentekijä automaattisesti ole hyvä hallinnollinen puurtaja tai ihmisten johtaja. Johtamistehtäviin voi kuitenkin saada koulutusta ja tukea, nykyään entistä paremmin. Hyvä johtaminen säteilee ihmisten työhyvinvointiin, akateemisiin meriitteihin ja yliopiston talouteen.

Johtajiin ja esihenkilöihin kohdistuu yliopistomaailmassa erilaisia odotuksia, jotka vaativat taipumaan moneen suuntaan. Määrittelimme asiantuntijoiden kanssa viisi keskeistä vaatimusta, jotka johtajan täytyy pärjätäkseen täyttää.

## 1 Johtaja rakentaa ihmisten uria

Tutkija **Kirsi Cheas** toi esiin akateemisen johtamisen puutteita *Helsingin Sanomien* mielipidekirjoituksessa elokuussa. Hän kuvasi valtasuhteiden ongelmia ja epäkohdista hiljentämistä tilanteessa, jossa nuoret tutkijat ovat ohjaajistaan ja esihenkilöistään erittäin

riippuvaisia. Nuori tutkija tarvitsee esimerkiksi rahoitushakemuksiin ohjaajan lausunnon ja hakemusta puoltavan laitoksen johtajan sitoumuksen.

Hyvä johtaja ei vain ohjaa arkista työntekeä, vaan hän on rakentamassa ihmisten uria.

Helsingin yliopiston laskennallisen avaruusfysiikan professori **Minna Palmroth** etsii ratkaisuja avaruusrumun siivoamiseen kiertoradoilta ja johtaa parinkymmenen tutkijan tiimiä Kestävän avaruustieteen ja -tekniikan huippuyksikössä. Palmroth toteaa, että akateemisessa työssä ansioluettelo ratkaisee urakehityksen, ja siksi johtajan täytyy edesauttaa ihmisten ansioluetteloiden karttumista.

– Toisten urien rakentaminen saattaa tuntua pahaltakin, koska loogisena seurauksena pitää kestää tilannetta, jossa oma auktoriteetti muuttuu. Johtajan pitää sallia toisen loistaa työssään ja sallia se, että toisen urakehitys nousee suhteessa hänen omaansa, Palmroth kuvaa.

Parhaimmillaan johtaminen on Palmrothin mukaan sitä, että hän ohjaa tutkijoita sopivan haastaviin projekteihin, antaa vapaat kädet ja ”jää odottelemaan Nature-julkaisuja”, mutta jos työ ei suju, tarvitaan







**”Johtajien koulutus voisi olla yksinkertaisimmillaan sitä, että kootaan johtajia yhteen keskustelemaan, ilman että tarvitsee olla konsulttia selostamassa.”**

**MINNA PALMROTH**

myös vahvempaa managerointia ja tiimin apua.

Palmrothilla on yliopiston johtamisesta sekä hyvää että huonoa sanottavaa. Ongelmia aiheuttaa riittävän perusrahoituksen puute, eivätkä akateemisen johtamisen ja hallinnon johtamisen tavoitteet aina kohtaa. Palmrothin mukaan johtamiseen kuitenkin kiinnitetään yliopistoissa huomiota. Hän itse on käynyt useita koulutuksia, esimerkiksi MBA-tutkintoon kuuluvan johtamiskoulutuksen.

– Täytyy sanoa, että johtamiskoulutusten paras puoli on se, että siellä tapaa muita johtajia. Johtajien koulutus voisi olla yksinkertaisimmillaan sitä, että kootaan johtajia yhteen keskustelemaan, ilman että tarvitsee olla konsulttia selostamassa, Palmroth sanoo.

## **2 Johtaja selviytyy ristipaineessa**

Tutkimusrahoituksesta on tullut entistä kilpaillumpaa. Suoritumista mitataan entistä enemmän mää-

rällisin kriteerein. Vuoden 2010 yliopistouudistuksen on arvioitu heikentäneen kollegiaalista päätöksentekoa ja voimistaneen keskijohdon valtaa. Yliopistotyöhön kohdistuu siis paineita niin yhteiskunnasta kuin yliopiston sisältä.

Kaikki nämä muutokset korostuvat johtamistyössä, ja esimerkiksi lähijohtajan eri työroolien välillä saattaa esiintyä ristiriitoja.

Tutkijatohtori **Taru Siekkinen** työskentelee Jyväskylän yliopiston Koulutuksen tutkimuslaitoksessa ja on tutkinut akateemisen profession ja yliopiston välisiä jännitteitä.

– Akateemiset johtajat edustavat akateemista henkilöstöä mutta ovat myös tulosvastuussa ylemmälle taholle. Esimiesasemassa on puun ja kuoren välissä, kun esimerkiksi haluaa tukea henkilöstöä, mutta budjettiraamin vuoksi ei voi luvata sitä, mitä ei ole mahdollista pitää, Siekkinen sanoo.

Iso osa esihenkilöiden paineista liittyy yliopiston päätkätoihin ja työsuhteiden epävarmuuteen. Kun rekrytoinneista päättävä taho ei ole sama, joka päättää budjetista, vastuu painaa mutta vapaus on rajattua.

Siekkinen on ollut kollegansa **Taina Saarisen**

kanssa arvioimassa Jyväskylän yliopiston lähijohtajavalmennusta. Siekkisen mukaan on tärkeää, että akateemista johtajuutta tehdään näkyvämmäksi ja että siitä saisi enemmän tunnustusta.

– Johtajiksi pitää saada ihmisiä, jotka ovat oikeasti motivoituneita ja pyrkivät kehittymään omassa työssään.

Siekkisen mukaan on tärkeää miettiä myös sitä, mistä joukosta tulevaisuuden johtajat valikoituvat. Professoriliiton vuonna 2020 teettämässä selvityksessä kävi ilmi, että tenure track -vakinaistamispoluta on tullut professorien yleisin rekrytointitapa. Nykyhetken rekrytointitapa ei vaikuta pelkästään tutkijanuriin vaan myös siihen, ketkä yliopistoissa tulevaisuudessa johtavat.

– Uusissa tenure track -rekrytoinneissa on vallinnut selkeästi useammin miehiä ja kansainvälisiä hakijoita verrattuna perinteiseen rekrytointiin. Tämä nostaa kysymyksen, mitä merkitystä sillä on monimuotoisuuden kannalta. Tenure track -professuureista myös käydään kovaa kilpailua, ja jotta pystyy menestymään, pitää olla hyvin fokusoitunut tutkimukseen, Siekkinen sanoo.

## 3 Johtaja vaalii kollegiaalisuutta

Johtamistaidot mielletään yksilön ominaisuuksiksi. Henkilökohtaisten kykyjen ohella myös organisaation toiminta määrittää paljon sitä, miten siellä on mahdollista johtaa. Yliopistot ovat kokeneet isoja myllerryksiä viime vuosikymmenen aikana, ja niihin on tuotu sellaisia johtamisen ja hallinnon tapoja, jotka tuntuvat monille vierailta.

Koulutustutkimuksen professori Jussi Välimaa Koulutuksen tutkimuslaitoksesta on tutkinut niin sanottua manageriaalisen johtamisen aikaa. Yliopistoista viritetään tehokkaita ja vaikuttavia organisaatioita liike-elämästä lainatuin opein. Yliopistossa vaikuttavat kuitenkin ajallisina kerrostumina aiemmat toimintatavat ja eettiset periaatteet.

Vanhin tiedeyhteisön periaate on kollegiaalisuus,



**”Hyvä akateeminen johtaja on henkilö, jolla on aikaa. Avoimuus, kuunteleminen ja kollegiaalisuus edellyttävät aikaa, mutta paradoksi on se, että näitä ei resursoi-da työaikaan.”**

**ELIAS PEKKOLA**

jossa asioista keskustellaan epämuodollisesti ja paras argumentti voittaa. Kollegiaalisuus ei ole nopein tapa tehdä päätöksiä, mutta kollegiaaliin päätöksiin on helpompi sitoutua.

– Toimintatavan ongelmana on se, että sille ei ole yliopistolla toimistoa. On tavallista, että ihmiset eivät edes tunnista sitä. Julkaisujen vertaisarviointi ja professorin arviointi ovat ainoita asioita, joissa kollegiaalisuus on rakenteistunut tunnistetuksi toimintatavaksi, Välimaa sanoo.

Kollegiaalisuuden päälle on aikojen saatossa kehittynyt toinen malli: virkamiesetiikka, johon liittyy lakeja, asetuksia ja työaikoja. Hyvä virkamiestyö on sitä, että kaikki menee niin kuin on säädetty.

– Se on hyvä periaate henkilöstöhallinnossa ja koulutuspalveluissa, mutta luovempi akateeminen työ on usein virkamiestyön kanssa ristiriidassa. Akateeminen työ on yrittäjien ja taiteilijoiden työn risteymää, aika anarkistista puuhaa välillä ja hyvä niin. Luova toiminta on parhaimmillaan ennakoimatonta, Välimaa sanoo.

Liike-elämästä tutun managerialismin ihanteena on puolestaan ”tehokkuus, tehokkuus ja tehokkuus”. Artikkelissaan *Elämää siiloissa (Aikuiskasvatus, Vol 39 Nro 2, 2019)* Välimaa kuvaa linjaorganisaatiota, jossa yliopiston hallinto on jaettu vertikaalisiin siiloihin ja jokainen on vastuussa omasta tehtävästään.

Tehokkuuden tavoittelu vastuuta pilkkomalla johtaa kuitenkin tilanteeseen, jossa tiedonkulku heikkenee ja toiminta jähmettyy – ja tehokkuus kärsii. Taloushallintoa hoitavat eri henkilöt kuin rekrytointeja ja henkilöstöhallintoa, vaikka nämä ovat saman prosessin eri näkökulmia.

Johtajan työ vaatii selviytymistä näiden eri ajoista kumpuavien toimintamallien keskellä. Välimaan mukaan hyvä johtaja ja esihenkilö ymmärtää kollegiaalisuuden perinnettä, keskustelee ja kantaa vastuuta. Hänen mielestään yliopistoon tarvittaisiin selkeitä akateemisen johtamisen urapolkuja. Yksittäiset koulutukset eivät riitä.

– Akateemiseen maailmaan kuuluu jännitteisyys, ja johdon vastuulla on luoda tasa-arvoisia ja yhdenvertaisia toimintatapoja. Johtajina täytyy olla ihmisiä, jotka eivät luo jännitteitä yhteisön sisään vaan pyrkivät laimentamaan niitä, Välimaa sanoo.

## 4 Johtajalla on aikaa ja motivaatiota

Monella tieteentekijällä on paloa johtajaksi, ja dekaanien, vararehtorien ja rehtorien paikat ovat kilpailtuja. Aina johtamistehtävät eivät kuitenkaan houkuttele. Monia asiantuntijoita huolestuttaa se, että hallinnollinen työ vie aikaa tutkimukselta. Tähän teemaan pureutui Jyväskylän yliopiston professorin **Taru Feldtin** johtama työryhmä vuonna 2019 päättyneessä *Johtamisen pelko* -hankkeessaan. Tutkimuksen laajaan kyselyyn osallistui muiden asiantuntijoiden ohella noin 550 professoria.

Johtamistehtävät kuuluvat professorien urakareen, mutta professorit tunsivat muita ammattiryhmiä enemmän johtamiseen liittyviä huolenaiheita. Monet kertoivat päätyneensä johtotehtäviin, kuten laitoksen johtoon, tiedeorganisaation lainalaisuuksien vuoksi ja siksi, että työyhteisön luottamus velvoitti.

Yliopistonlehtori **Elias Pekkola** Tampereen yliopistosta on tutkinut pitkään akateemisia professioita. Hän johtaa hallintotieteiden yksikköä johtamisen ja talouden tiedekunnassa.

Pekkola sanoo, että johtaminen on vailla paikkaa hallinnon ja akateemisen työn välimaastossa. Akateemisten johtajien markkinat ovat Suomessa sen verran pienet, että päämäärätietoista johtajan uraa on vaikea toteuttaa. Toisaalta johtajaksi ryhtyvä ottaa riskin, että oma tutkimusura hiipuu.

– Me johtajat emme johda tutkimusta johtajan positiosta, vaan tutkimusryhmien vetäjät johtavat sitä. Johtajat hoitavat hallintoa ja pakollisia pahoja, näin karrikoidusti, Pekkola sanoo.

Pekkolan mukaan kuvaavaa on se, että johtaminen ei innosta edes johtamista tutkivia. Takavuosina Tampereen yliopiston silloisesta Johtamiskorkeakoulusta ei löytynyt yhtäkään sisäistä professorihakijaa tiedekunnan dekaaniksi.

– Hyvä akateeminen johtaja on henkilö, jolla on aikaa. Avoimuus, kuunteleminen ja kollegiaalisuus edellyttävät aikaa, mutta paradoksi on se, että näitä ei resursoida työaikaan. Johtamiseen käytetty lisäaika on tutkimuksesta pois, tai se tarkoittaa venymistä pi-



dempiiin työpäiviin, Pekkola sanoo.

Pekkolan mukaan johtamisesta olisi kuitenkin mahdollista tehdä vetovoimaista. Hän itse kannattaa dualiijohtamista, jossa tiedekuntia ja laitoksia johdetaisiin akateemisen ja hallinnollisen johtajan tiiviinä työparina, joilla kummallakin olisi selkeät vastuunsa.

— Tähän sisältyy se idea, että akateeminen johtaja voisi tehdä edelleen tieteellistä työtä.

## 5 Johtaja ennakoi väärinymmärryksiä

*”Onko todistettu, että suuri laitos toimii paremmin?”  
”Miksi aina pitää tehdä uudistuksia pelkästään uudistuksen vuoksi?” ”Taas hallinto jyrää, eikä meiltä ole kysytty mitään.”*

Venäjän kielen emeritusprofessori **Arto Mustajoki** on johtanut monessa roolissa. Hän on työskennellyt laitosjohtajana, humanistisen tiedekunnan dekaanina ja vararehtorina Helsingin yliopistossa sekä Suomen

Akatemian hallituksen puheenjohtajana. Hän on työurallaan vienyt läpi muun muassa ison laitosten yhdistämisen, joka kirjoitti yllä olevia kommentteja.

Mustajoen mukaan johtajan isoimpia haasteita on se, miten hän asemoi itsensä yhteisössä. Kokeeko henkilöstö johtajan kuuluvan ”meihin” vai ”niihin”?

— Jokainen ryhmä haluaa, että johtaja puolustaisi meitä ja puhuisi meidän kieltämme. Johtaja on kuitenkin kosketuspinnassa seuraavaan hallinnon tasoon, oppii sen kieltä ja ymmärtää sen tapaa toimia. Johtaja joutuu olemaan tulkki välissä, Mustajoki sanoo.

Johtajan on ensin sisäistettävä, mitä ollaan tekevässä ja miksi se on tarpeen. Ylempään johtoon tai yliopiston uuteen käytäntöön vetoaminen ei synnytä luottamusta.

Mustajoki on viime aikoina pohtinut erityisesti kommunikaation sudenkuoppia ja käsittelee näitä kirjassaan *Väärinymmärryksiä* (Gaudeamus 2020). Mustajoen mukaan väärinymmärrykset piinaavat yliopistossa kuten muissakin organisaatioissa. Usein takana on se, että samat käsitteet merkitsevät eri asioita eri ihmisille. Kun jokin käsite saa tunteet pintaan,

### MITEN YLIOPISTOT KOULUTTAVAT JOHTAJIA?

Kysymme kaikista yliopistoista, millaista koulutusta tai valmennusta ne tarjoavat johtamiseen, millä organisaation tasoilla työskenteleville johtajille ja esihenkilöille koulutusta tarjotaan, ja kuinka moni siihen osallistuu vuosittain. Sähköpostikyselyymme vastasi kymmenen yliopistoa, joiden vastaukset eroavat siinä määrin toistaan, että niiden perusteella ei ole mielekasta tehdä vertailua yliopistojen välillä. Ainakin paperilla tarjontaa on kuitenkin runsaasti, ja hyvin erilaisista lähtökohdista.

Tarjonta on voinut laajentua lyhyessä ajassa paljonkin, sillä moni yliopisto kertoi upouusista koulutus- ja valmennusohjelmista. **Åbo Akademi** esimerkiksi on aloittanut tänä vuonna uuden ETT Gott Akademiskt Ledarskap -valmennusohjelman, jonka piiriin on tarkoitus saada kaikki esihenkilöt. Ohjelmaan kuuluu muun muassa lähiopetusta, vertaismentorointia ja esihenkilöarviointia.

Koulutukset ja valmennukset vaihtelevat lyhyistä tietoisuista usean opintopisteen kokonaisuuksiin. Esimerkiksi **Itä-Suomen yliopistossa** järjestetään UEF Johtaja ja UEF Edistynyt johtaja -koulutuksia, jotka ovat kumpikin laajuudeltaan viisi opintopistettä. Koulutuksiin valitaan vuosittain noin 25 osallistujaa haun kautta.

**Oulun yliopistossa** on tarjolla vuoden mittainen Science Leadership -ohjelma edistyneille post doc -tutkijoille ja noin kuuden kuukauden UniLead-ohjelma esihenkilöille, joilla on vähintään kaksi vuotta kokemusta esihenkilötyöstä.

**Turun yliopisto** puolestaan järjestää johtamisvalmennusta Hyvä akateeminen johtajuus -nimikkeen alla. Hyvä akateeminen johtajuus tulevaisuuden yliopistossa -koulutukset on tarkoitettu esimerkiksi vararehtoreille, dekaaneille ja laitosjohtajille. Perustason koulutuksen on suorittanut vuosien mittaan yli 110 johtajaa. Lisäksi kokonaisuuteen kuuluu tutkimusryhmien johtajille tarkoitettu Good Academic Leadership for Principal Investigators.

Lyhyempiä täsmäkoulutuksia edusta-

vat esimerkiksi Åbo Akademin ”lounasinfot” ajankohtaisista aiheista.

Moni yliopisto erottelee perinteisemmistä koulutuksista erilaiset astetta henkilökohtaisemmat ”coachingit”. **Tai-  
deyliopistossa** on käytössä johtamisen ”360-arviointia”, joissa ”esihenkilöarviointi on henkilökohtaisen kehittymisen väline ja auttaa esihenkilöä tunnistamaan omat vahvuudet ja kehittämiskohteet”. Näiden tulosten pohjalta osallistujat työstävät henkilökohtaisen kehityssuunnitelman.

**Jyväskylän yliopisto** taas kertoo tarjoavansa enenevässä määrin yksilöcoachingia, jossa apuna on ”ammattitaitoinen coach”.

Usein mainituksi tulee myös kokeilempien kollegojen tai vertaisten tukena nojaava mentorointi.

Koronapandemia on otettu koulutuksessa huomioon ainakin **Vaasan, Lapin ja Tampereen yliopistoissa**. Vaasassa on tänä syksynä tarjolla kaikille esihenkilöille suunnattu ”Miten johtaa tiimiä hybridimallissa?” -koulutus. Tampereella järjestettiin keväällä 2020 etäjohtamisen valmennuksia

asiaa on vaikeampi ottaa vastaan.

Yksi vaara piilee hallintojargonissa. Visio ja strategia voivat innostaa yliopiston johtopöytästä, kun taas tutkijoita ja opettajia ne saattavat ärsyttää.

— Ne herättävät monissa jos eivät ihan aggressiivista niin ainakin kokemuksen siitä, että ne ovat jotain turhaa, mikä on tuotu yliopistolle ulkoapäin, Mustajoki sanoo.

Yliopiston sisällä voi myös olla erilaisia kulttuureita siinä, miten henkilöstö suhtautuu ylhäältäpäin tuleviin ideoihin. Mustajoen oman kokemuksen mukaan etenkin humanisteilla ja yhteiskuntatieteilijöillä on tapana haastaa ja vaatia perusteluja. Hyvän johtajan pitää käyttää paljon aikaa kommunikointiin ja kuulla tarkkaan, mitkä asiat hiertävät.

— Itse olen miettinyt, että käyttäisin johtajana vielä enemmän aikaa epävirallisiin keskusteluihin. Jälkikäteen ajateltuna joidenkin asioiden läpivieminen olisi ollut yksinkertaisempaa, jos olisin viitsinyt ja jaksanut harrastaa enemmän kanssakäymistä eri kollegoiden kanssa. •

## JOHTAJAT KESKUSTELIVAT JOHTAJUUDESTA

Sivista ja Professoriliitto järjestivät 29.9. toista kertaa yhteisen tilaisuuden akateemisesta johtajuudesta. Seminaarissa keskusteltiin tutkijoiden johtamisesta, johtamisen merkityksestä sekä johtamiseen kuuluvasta vuorovaikutuksesta. Tilaisuudessa kuultiin myös kokemuksia kentältä.

Seminaariin ilmoittautui noin 50 akateemista johtajaa Suomen yliopistoista: rehtoreita, vararehtoreita, provosteja, dekaaneja ja kansleri.

— Hyvä johtaja mahdollistaa hyvän työn edellytykset. Hän omaa erinomaiset vuorovaikutustaidot, ja toimii suunnannäyttäjänä ja esimerkkinä organisaation muille jäsenille, tiivistä Professoriliiton toiminnanjohtaja **Tarja Niemelä**. •

**ELINA ANDERSSON-FINNE**

sekä yliopiston ylimmälle johdolle että kaikille esihenkilöille. Lapin yliopisto tarjoaa kaikille esihenkilöille valmennussarjan ”siirtymisestä uuteen normaaliin”. •

YLIOPISTOJEN VASTAUKSET JOHTAMISKOULUTUSKESKYYLÄ  
LYYME LÖYTYVÄT VERKKOSIVULTAMME ACATIIMI.FI



CLARE HALL  
CAMBRIDGE  
UNIVERSITY



OSK. HUTTUSEN SÄÄTIÖ sr  
HELSINKI

## Osk. Huttunen Fellowship -apuraha Cambridgen yliopistossa

Osk. Huttusen säätiö ([www.oskhuttusensaatio.net](http://www.oskhuttusensaatio.net)) ja Cambridgen yliopiston Clare Hall college ([www.clarehall.cam.ac.uk/](http://www.clarehall.cam.ac.uk/)) ovat perustaneet Osk. Huttunen Fellowship -nimisen apurahan.

Apuraha on tarkoitettu professoreille ja muille akateemisesti meritoituneille, vähintään dosenttitasoisille tutkijoille. Se mahdollistaa pääsääntöisesti akateemisen lukuvuoden (12 kk) mittaisen tutkimuskauden Cambridgen yliopistossa. Apuraha kattaa majoituksen ja ateriat Clare Hall -collegesissa. Tämän lisäksi siihen kuuluu henkilökohtainen apuraha, jonka suuruus on 10 000–50 000 euroa/12 kk. Henkilökohtaisen osuuden suuruus määräytyy tutkimuskauden pituudesta ja apurahan saajan muusta rahoitustilanteesta. Clare Hall -collegen jäsenyys antaa apurahan saajalle mahdollisuuden osallistua monipuolisesti Cambridgen yliopiston toimintaan.

Säätiö julistaa nyt haettavaksi Osk. Huttunen Fellowship -apurahan lukuvuodelle 2022–2023. Vapaamuotoiseen hakemukseen tulee liittää hakijan CV ja tutkimussuunnitelma (maksimipituus 5 sivua), rahoitussuunnitelma sekä kolme suosituskirjettä. Yhden näistä tulee olla siitä Cambridgen yliopiston laitoksesta tai yksiköstä, jonka yhteydessä suunniteltu tutkimuskausi on tarkoitus toteuttaa.

Hakuasiakirjat tulee lähettää sähköisesti yhtenä englanninkielisenä pdf-tiedostona säätiön verkkosivuilla annettujen ohjeiden mukaisesti. Suosituskirjeet tulee toimittaa sähköisesti pdf-tiedostona suoraan säätiön asiamiehelle. Haku aika 1.12.2021–15.1.2022.

Lisätietoja antavat Osk. Huttusen säätiön hallituksen puheenjohtaja, akateemikko Risto Nieminen ([risto.nieminen@aalto.fi](mailto:risto.nieminen@aalto.fi)), säätiön hallituksen jäsen, professori Tuuli Toivonen ([tuuli.toivonen@helsinki.fi](mailto:tuuli.toivonen@helsinki.fi)) sekä asiamies Timo Ävist ([timo.avist@helsinki.fi](mailto:timo.avist@helsinki.fi), p. 02941 22102).

OSK. HUTTUSEN SÄÄTIÖ sr  
Hallitus

# Asiaa kansanedustajille

Säännöllisin väliajoin demokratian graniittilinnoitukseen astelee tutkijoita kertomaan kansanedustajille tiedoistaan eri valiokunnissa. Mutta mitä siellä oikeasti tapahtuu?



Puhumaan ei pääse ilmoittautumalla. Jotkut asiantuntijat kutsutaan viran puolesta paikalle. Joskus taas kansanedustaja haluaa juuri tietyn ihmisen puhumaan. Jos kansanedustaja ehdottaa kuultavaksi jotakuta, valiokunta käytännössä aina kutsuu tämän, kertoo ympäristövaliokunnan sihtööri, valiokuntaneuvos **Marja Ekroos**. Ekroos tekee valiokunnan aikataulut ja pyörittää sen arkea.

Asiantuntijakuultavat ovat lähtökohtaisesti tohtoreita. Osa tutkijoista tulee paikalle instituutionsa lähettäminä – sellaisen kuin VATT, VTT, Luonnonvarakeskus (Luke) tai Suomen ympäristökeskus.

Kieltäytymiset ovat harvinaisia. Jos asiantuntija ei tule valiokuntaan eikä kirjoita lausuntoa, syynä on yleensä ainoastaan kiire. Lausunnosta on maksettu lokakuusta alkaen 780 euroa tohtoreille ja 710 euroa muille. Instituutiotaan edustavat asiantuntijat eivät saa palkkiota, eikä eduskunnassa puhumisesta makseta.





**K**irjallisen lausunnon tekemiseen on aikaa yleensä noin viikko. Kun Luonnonvarakeskus saa lausuntopyynnön, siellä katsotaan, kenellä on asiantuntemusta ja aikaa tehdä lausunto. Maatalouden ilmastoasioissa se on usein tutkimusprofessori **Kristiina Regina**.

Hän on käynyt eduskunnassa puhumassa jo 23 kertaa, ensi kerran vuonna 2008. Ensimmäiseksi pitää kuitenkin kirjoittaa lausunto. Siinä kommentoidaan usein kirjallista dokumenttia, kuten esitystä ilmasto-  
laiksi.

– Minulla on sellainen tekniikka, että poimin ot-sikoiksi ne asiat, joihin on sanottavaa. Sitten sanon alussa, että Luke lausuu näihin asiakohtiin.

Pituus on yleensä sivun tai kaksi, Regina sanoo, sillä kansanedustajat eivät ehdi lukea kovin pitkiä tekstejä.

Tutkimusprofessori Reginan eduskunnalle kirjoit-tamat lausunnot ovat Luonnonvarakeskuksen viralli-sia lausuntoja. Tilanne on siis erilainen kuin esimer-  
kiksi yliopistojen professoreilla: heidän lausuntonsa

eivät ole yliopistojen lausuntoja. Kaksi professoria sa-man laitoksen samalta käytävältä voisi periaatteessa antaa hyvin erilaiset lausunnot.

Regina sanoo, ettei linjausten kirjoittaminen ole vaikeaa, koska samat teemat pyöri-vät lausunnosta toiseen. Tyypillisesti niissä arvioidaan sitä, seuraa-ko jostain asiasta päästövähennyksiä vai ei tai miten Suomen ilmastotavoitteet saataisiin toteutettua. Re-gina on tehnyt jo pitkään töitä Suomen päästöilas-toinnin kanssa.

Yksi teema toistuu vuodesta toiseen.

– Useimpiin lausuntoihin päätyy jotain turvepel-loista. Turvepellot ovat kymmenen prosenttia pelto-jen pinta-alasta mutta aiheuttavat 60 prosenttia maa-talouden päästöistä.

Lausunnoissa korostuu tiede, ei politiikka. Niissä kerrotaan mikä olisi vaikuttava toimenpide – ei niin-kään, mitä hallituksen tulisi tehdä. Mutta toisaalta, Regina sanoo, lausuntojen taustalta kuuluu, että Luke kannattaa vaikuttavia toimenpiteitä ja haluaa pie-  
nentää päästöjä.



Asiantuntijatietaa tarvitaan enemmän EU-asioissa kuin kotimaisessa lainsäädännössä, Ekroos kertoo. Kun hallituksen esitys tulee valiokuntaan, siitä on jo valmiiksi tehty mittavat pohjatyt. EU-asioissa tietoa on vähemmän.

**K**un asiantuntija saapuu eduskuntatalolle, hän ei pääsekään astelemaan sisään komeiden pylväiden välistä kuten vielä kymmenen vuotta sitten. Nykyään taloon kävellään erillisestä sisäänkäynnistä pääportaiden vasemmalta puolelta.

Ensimmäisenä on vuorossa henkilöllisyyden todistaminen ja turvatarkastus. Sitten jätetään päällysvaatteet eteiseen. Sen jälkeen asiantuntija etsii oikean valiokuntahuoneen. Ympäristövaliokunta, kuten suurin osa valiokunnista, kokoontuu neljännessä kerroksessa. Kun huone löytyy, asiantuntija odottaa käytävällä, kunnes sihteeri kutsuu sisään.

Asiantuntija istahtaa valiokunnan sohvalle odotamaan omaa vuoroaan. Viereen istuvat muut samassa asiakohdassa esiintyvät ihmiset. Kaikki näkevät toistensa esitykset. Ympäristövaliokunnassa ministeriöiden edustajat puhuvat yleensä ensimmäisinä. Sen jälkeen tulevat tutkimuslaitokset ja keskusvirastot ja niiden jälkeen intressitahot. Yliopistojen tutkijat ovat usein viimeisinä.

Oma puheenvuoro pidetään seisaaltaan pöydän päässä. Samalla voi heijastaa seinälle dioja. Kun kaikki ovat esiintyneet, saavat kansanedustajat esittää kysymyksiä. Kysymyksiä voidaan ottaa toistakymmentäkin yhdellä kertaa, ja sitten kukin vastaa niihin kysymyksiin, joihin on sanottavaa. Muistiinpanovälineet auttavat tässä kohti suuresti.

Tutkijoille esitettävien kysymysten kuuluisi olla tietopohjaisia, Ekroos sanoo, eikä kysymyksiä heidän poliittisista mielipiteistään. Näin lähes aina onkin. Kysymyksistä voi usein kuulla, onko kysyjä hallituksen vai opposition edustaja. Hallituspuoluelaiset tietävät yleensä valmiiksi enemmän, oppositiolaiset saattavat etsiskellä ammuksia hallitusta vastaan. Kristiina Regina kertoo saaneensa usein nimenomaan tarkentavia kysymyksiä.

Joskus käy niinkin, että asiantuntija on jostain asiasta eri linjoilla jonkun toisen kokouksessa kuullun henkilön kanssa. Sen voi tuoda ihan hyvin esiin, Ekroos sanoo.

– Paineisessa tilanteessa voi tuntua siltä, että uskallanko tai onko tämä sopivaa. Mutta asiantuntijoi-

den välinen keskustelu on yleensä kaikkein antoisinta ja mielenkiintoisinta. Ei tarvitse olla oikaisuja tai erimielisyyksiä vaan eri näkökulmia ja painotuksia.

Myöhemmin kansanedustajat keskustelevat vapaasti. Sitä eivät kuitenkaan ole kuulemassa muut kuin valiokunnan jäsenet ja valiokunnan sihteeristö.

Valiokunnan edessä aikaa on tyypillisesti vain kymmenen minuuttia. Regina suosittelee esitykseen selkeitä nostoja ja graafien käyttöä. Pidemmät ja vaikeammat asiat voi laittaa liitteisiin tai linkkeihin.

Ekroos korostaa, että valiokunnassa esiinnyttäen tutkijoina.

– Kansanedustajat haluavat kuulla tutkimusnäkökulmia eivätkä henkilökohtaisia kantoja. Niitä he saavat pyytämättä enemmän kuin toivovatkaan.

Vaikka joillain valiokunnan jäsenillä voi olla todella hyvät tiedot, kannattaa muistaa, että valiokunnassa puhutaan maallikoille, Ekroos sanoo.

Kirjalliset lausunnot tulevat kansanedustajien luettaviksi yleensä edellisenä iltana. Osa ehtii lukea, osa ei.

Yleisin ja ikävin yllätys asiantuntijoille on aikataulupaine, Ekroos kertoo. Jos kuulemisten aloittaminen venyy, aikaa voi jäädä todella vähän. Jossain valiokunnassa – ei siis ympäristövaliokunnassa – on käynyt niinkin, että asiantuntija on odotellut tunnin käytävällä ja lähetetty sitten kotiin, kun kokous onkin venynyt.

**M**arja Ekroos on usein varoittanut asiantuntijoita kokousten vanhanaikaisuudesta. Eduskunta on yksi viimeisistä teitittelyn linnakkeista Suomessa, ja se koskee myös valiokuntien asiantuntijakuulemisia. Meininki on muodollista ja asiallista. Puheenjohtaja jakaa puheenvuorot. Jokainen puhuu vuorollaan. Puheenjohtajien tapa jakaa puheaikaa voi vaihdella valiokunnasta toiseen.

Muodollisuus koskee myös pukeutumista. Regina jättää kotiin kumisaappaat, joissa hän on kävellyt usein ministeriöihin hoitamaan asioita, ja laittaa jalkaan sirommat kengät.

Perusasiallinen työpukeutuminen, kuuluu Ekroosin ohjeistus. Hän muistuttaa, että muodollisuus ja jäykkyys tarjoavat suojaa asiantuntijalle. Ne rajoittavat sitä, mitä kansanedustajat voivat ottaa esille ja mihin sävyyn.

– Poliitiikassa on joskus tunteitakin pelissä ja keskustelu voi olla tunteikasta.

Jos eduskunnassa on parhaillaan käynnissä kova vääntö, se voi heijastua myös kysymyksiin.

Vuoden 2020 keväällä valiokuntakokouksia alettiin ensimmäistä kertaa järjestää etänä. Se on sopinut hyvin Kristiina Reginalle, joka asuu Hämeenlinnassa ja jonka työpaikka on Jokioissa, Forssan vieressä.

– Joskus on tuntunut vaivalloiselta, kun pitää pienenkin asian takia lähteä sadan kilometrin päähän kertomaan, onko tämä hyvä vai huono asia – kun se tavallaan lukee jo lausunnossa.

Etäkokouksissa videota ei ole pidetty päällä. Osallistujat näkyvät vain niminä ruudulla. Diaesitykset saa toki esiin. Regina sanoo, ettei ole kaivannut katsekontaktia, koska ei ole varsinaisesti lobbaamassa mitään vaan kertomassa neutraalisti faktoja.

Etäily on tullut jäädäkseen, Ekroos arvioi. Hän uskoo, että tulevaisuudessa tullaan järjestämään kokouksia, joissa osa ihmisistä istuu valiokuntahuoneessa ja osa puhuu etänä.

Epäilemättä videoyhteys tulee tasa-arvoistamaan valiokunta-asiantuntijuutta. Kauempana vaikuttavia asiantuntijoita kuullaan todennäköisesti lähivuosina paljon useammin.

Marja Ekroos on tehnyt ympäristövaliokunnan sihteerin töitä kahdeksantoista vuotta. Hän kertoo, että sinä aikana kansanedustajien koulutustaso on noussut, mikä näkyy valiokuntien työssä.

– Se on tuonut uudenlaista syvyyttä.

Tutkijoita kuunnellaan enemmän kuin kahdeksantoista vuotta sitten. Ympäristövaliokunnassa he ovat ennen muuta luonnontieteilijöitä. Voi olla, että politiikan tutkijoiden kuuleminen olisi erilaista, Ekroos pohtii.

Asiantuntijakuulemiset eivät ole julkisia kuten eivät valiokunnan kokoukset muutenkaan. Lausunnot ovat. Aina välillä nousee esiin kysymys, pitäisikö valiokuntien kokouksista tehdä julkisempia. Euroopan unionin valiokuntien asiantuntijakuulemisia voi katsoa internetitse vielä jälkenpäinkin.

Ekroos näkee arvoa nykysesteemissä. Kun kansanedustaja puhuu julkisesti, hän puhuu aina äänestäjille ja pyrkii vakuuttamaan ihmisiä omasta erinomaisuudestaan, Ekroos muistuttaa. Sitä varten ovat täysistuntokeskustelut. Valiokunnissa ei tarvitse keskittyä niin paljon poliittisiin eroihin vaan niissä voidaan viilata asioita.

Kun kamerat ovat poissa, poliitikotkin voivat tehdä tietopohjaisempaa työtä. •



**”Kansanedustajat haluavat kuulla tutkimusnäkökulmia eivätkä henkilökohtaisia kantoja. Niitä he saavat pyytämättä enemmän kuin toivovatkaan.”**

**MARJA EKROOS**

# Yliopisto: yhteisö vai tehdas?

Tutkijat haalivat yhä suuremman osuuden yliopistojen rahoituksesta, mutta vaikuttavat entistä vähemmän siihen, mihin rahat käytetään. Päätösvaltaa pitää palauttaa yliopistojen johdolta ja sidosryhmiltä takaisin akateemiselle yhteisölle, **Pertti Alasuutari** esittää.

TEKSTI **PERTTI ALASUUTARI**  
SOSIOLOGIAN PROFESSORI, TAMPEREEN YLIOPISTO

**Y**liopistojen rahoitus on 1980-luvulta alkaen kehittynyt siten, että valtiolta saadun perusrahoituksen osuus on pienentynyt ja ulkopuolisen kilpaillun rahoituksen osuus on kasvanut. Esimerkiksi oman tiedekuntani budjetista ulkopuolisen tutkimusrahoituksen osuus on selvästi yli 50 prosenttia. Tutkimusrahoituksesta käytävässä kilpailussa menestyminen on vielä tuota prosenttiosuuttakin tärkeämpää, koska se vaikuttaa myös siihen, miten paljon yliopisto saa rahaa valtion budjetista. Menestys siis kertautuu Matteus-periaatteen mukaan.

Voisi luulla, että tämän kehityksen myötä tutkimushankkeita ideoivan ja hakemuksia kirjoittavan akateemisen yhteisön vaikutusvalta yliopistojen sisällä olisi menneiden vuosikymmenten aikana vastaavasti kasvanut. On käynyt täsmälleen päinvastoin. Varsinkin vuoden 2010 yliopistolain uudistuksen jälkeen yliopistojen johtamisjärjestelmät ovat muuttuneet entistä hierarkkisemmiksi ja päätösvaltaa yliopiston sisäisissä asioissa on viety yliopiston ulkopuolisille tahoille ja toimivalle johdolle.

**T**älle vuosituhannelle saakka rehtorit, dekaanit ja laitosten johtajat valittiin vaaleilla akateemisen yhteisön sisältä. Myös hallitus ja muut päättävät elimet koostuivat eri henkilöstöryhmien edustajista. Hallintorakenteeltaan yliopisto muistutti demokraattisesti johdettua valtiota tai yhdistystä.

Yliopistolain uudistuksen seurauksena malliksi otettiin jonkinlainen yritysorganisaatio, vaikkapa erilaisia kuluttajatuotteita valmistava yritys. Säätiöyliopistoissa valtio luovutti kaiken valtansa säätiön nimellisille perustajille, vaikka valtiolle jäi käytän-



## ”Jos yliopisto tosiaan olisi sellainen tuotantolaitos, jolta se organisaatiokaaviota katsomalla näyttää, Tampereen yliopiston toiminta olisi halvaantunut vuoden 2018 alussa.”

nössä koko toiminnan rahoitus.

Yliopistojen hallituksissa akateeminen yhteisö korvattiin kokonaan tai osittain erilaisten ”sidosryhmien” edustajilla. Johtamisessa siirryttiin hierarkkiseen linjaorganisaatioon, jossa dekaaneista ja muista päälliköistä tuli kaikille avoimilla hauilla rekrytoituja rehtorin alaisia. Samoin rehtoreista tuli ammattijohtajia, joilta ei työpaikkailmoituksessa välttämättä edellytetty edes tohtorin tutkintoa. Rehtori ei enää ole luottamustoimessa oleva *primus inter pares*, vaan yrityksen toimitusjohtaja.

**Y**liopisto-organisaation muutoksia on perusteltu sillä, että uuden johtamisjärjestelmän avulla yliopistoista tulee tehokkaampia ja että ne hyödyttävät paremmin ympäröivää yhteiskuntaa. Reformin puolustajat varmaankin sanoisivat, että tulokset ovat olleet hyviä; indikaattorit osoittavat tutkimuksen määrän ja laadun kohonneen, ja pelätyt haitalliset vaikutukset henkilöstön jaksamiseen ja hyvinvointiin ovat jääneet vähäisiksi.

Itse sanoisin, että jopa kaikkein hierarkkisimmin johdetut säätiöyliopistot ovat toimineet aivan hyvin organisaatiouudistuksesta huolimatta, koska perusluonteensa vuoksi yliopistoväki toimii itseohjautuvasti. Yliopisto on kuin toimistohotelli, joka tarjoaa tilat omaan tutkimus- ja opetustyöhönsä omistautuneille pikkuryhmittäille, jotka ideoivat tutkimushankkeita ja hakevat ulkopuolista rahoitusta omalle ryhmälleen. Hotellin yrittäjät koettavat olla suuremmin välittämättä johtajan ja toimistoväen esittelemistä kehittämishankkeista ja mainoslauseista.

Jos yliopisto tosiaan olisi sellainen tuotantolaitos, jolta se organisaatiokaaviota katsomalla näyttää, Tampereen yliopiston toiminta olisi halvaantu-

nut vuoden 2018 alussa, kun kahden tamperelaisen yliopiston fuusio toteutui.

Todellisuudessa kaikki käytännön toiminta jatkui entisellä painolla riippumatta siitä, että hallinto oli myllätty ja organisaatioon oli palkattu yliopistomaailman ulkopuolelta suuri joukko erilaisia kehittäjiä ja konsultteja kertomaan, miten kokonaan uudenlaisen yliopiston tulee toimia ja miltä sen pitää näyttää.

**P**ositiivisesti ajatellen voisi siis todeta, että yliopistojen organisaatiouudistus ei ole kyennyt vahingoittamaan yliopistoa institutionaalisena, koska se on ankkuroitunut niin syvälle yliopistoväen sisäistämään mentaliteettiin tieteestä kutsumuksena. Yliopistomaailmaan pätee hyvin uusinstitutionalistisen organisaatioteorian havainto siitä, että organisaatioiden kehittämistä ohjaavat usein muotivirtaukset, joilla on vain seremoniallinen vaikutus ihmisten toimintaan: julki-lausutut periaatteet ja tosiasialliset, epämuodolliset käytännöt eriytyvät toisistaan.

Tuon teoriaperinteen omaksuman eetoksen mukaisesti voimme suhtautua ironisella huvittuneisuudella siihen, miten rationalistiset oletukset hierarkkisesta bisnesorganisaatiosta hiipivät yliopistoon ja kuinka huonosti ne sinne soveltuvat.

Yhdessä korona-ajan Teams-kokouksessa halusin tarkistaa, mikä oli nimeltään minulle ennestään tuntematon puhuja. Kun klikkasin nimeä puhuvan pää alapuolella, sain näkyviin tekstikentän, jossa luki henkilön nimi, puhelinnumero sekä nimi, jolle henkilö raportoi.

Hetken aikaa olin aivan ymmälläni: miksi mainitaan toinenkin henkilö, ja mistä ihmeestä hän tuolle toiselle raportoi? Onko kyse jostain agentista? Toki pian ymmärsin, että Teams-sovellus on kehi-

# **”Yliopistoyhteisön palkkaamista apuhenkilöistä on tullut tiedetehtaan toimintaa johtava pääkonttorin väki, tutkimuksen tekijöistä taas lattiataason työntekijöitä.”**

JONNE RENVALL

tetty yritysmaailmaan, jossa jokaisella työntekijällä oletetaan olevan pomo, jolle hän on vastuussa ja raportoi tekemisistään.

Kuten tutkimus osoittaa, organisaatioita koskevat perusoletukset ja mallit leviävät kaikille aloille, olipa kyse sitten firmasta, hyväntekeväisyysjärjestöstä, uskonnollisesta yhdyskunnasta tai yliopistosta. Toki yliopistoissa on aina ollut omat hierarkiansa, mutta niitä ei ole läheskään aina kirjattu ylös muodollisiksi esihenkilö-alaisuuhteiksi. Nyt on, vaikka niiden käytännön merkitys on mitätön. Kun minun tuli vuodenvaihteen tienoilla käydä viralliset palkkakeskustelut, jouduin kysymään tiedekunnasta, kuka minun pomoni mahtaa olla. Sielläkään ei heti osattu antaa vastausta.

Oletukset organisaatiohierarkiasta näkyvät myös palkkaa määriteltäessä. Tehtävien ”vaativuustaso” määritellään pitkälti sillä, miten paljon henkilöllä on alaisia – siis niitä jotka ”raportoivat” kyseiselle henkilölle. Eri tasoja kuvataan puhumalla kyseiseen tehtävään sisältyvistä ”vastuista”.

Itse työtä, kuten tutkimusta tekevän ja opetusta antavan, tulee siis ryhtyä jonkinlaiseksi pomoksi saadakseen korkeampaa palkkaa. Pelkkä ahkeruus tai se, että on hyvä siinä mitä tekee, ei riitä. Ilmiö on sinänsä tuttu kaikenlaisista organisaatioista. Toimittajien kesken vitsailtiin ennen vanhaan, että jos joku osoittaa erityistä kirjoittajan taitoa, hänet nostetaan toimituspäälliköksi – tehtävään, jossa harvoin pääsee kirjoittamaan.

Asiantuntijaorganisaatioon tällainen logiikka istuu kuitenkin huonosti. Esimerkiksi akateeminen meritoituminen perustuu tutkimusnäyttöihin, ja ansioista palkitaan tyypillisesti vapauttamalla henkilö hallintotehtävistä eli juuri noista ”vastuista”. Käytännössä tuo ristiriita tietenkin kierretään korostamalla tehtävän ”vaativuustason” määrittelemisessä muita tekijöitä.

Silti voi miettiä, miten mielekästä on perustaa yliopiston toiminta mallille, joka sopii huonosti asian-



Pertti Alasuutari

tuntijaorganisaatioon. Tutkimus myös osoittaa, että vaikka joku malli soveltuu huonosti organisaatioon ja ohitetaan käytännön toiminnassa, vähitellen se kuitenkin muokkaa toimijoiden ajatustottumuksia.

**N**yky-yliopistoissa päätösvaltaa on myös oikeasti siirretty ylätasolle ja yliopiston ulkopuolisille toimijoille. Yksinvalta voi toimia hyvin, jos valtiias on valistunut ja ymmärtää, että yliopistoa ei voi johtaa pakoilla, pelolla tai käskyttämällä. Johtaminen onnistuu ainoastaan tukemalla akateemista yhteisöä siten, että sen keskuudessa säilyy palava into tieteeseen. Yksinvaltiut on kuitenkin haavoittuva; huono valtiias saa aikaan paljon tuhoa.

Yliopistoväen ärtymystä ruokkii myös se, että meitä ohjeistamaan palkattujen johtajien ja päälliköiden armeija tulee hyödyttömyytensä lisäksi kalliiksi. Henkilöstön turhautumista vaikutusmahdollisuuksien vähenemiseen käsitellään sitten yksilötasoisina ongelmina, joita hoitamaan palkataan työhyvinvoinnin konsultteja.

**K**un yliopisto syntyi keskiajalla, sillä tarkoitettiin kisällilaitoksen mukaan järjestettyä akateemista yhteisöä, joka päätti omista käytännöistään ja valitsi keskuudestaan johtajansa. Nyt järjestys on kääntynyt pääläelleen: yliopistoyhteisön palkkaamista apuhenkilöistä on tullut tiedetehtaan toimintaa johtava pääkonttorin väki, tutkimuksen tekijöistä taas lattiatazon työntekijöitä.

Toisinaan tuntuu, että erilaisten ”neuvoa antavien” elinten perustamisesta ja ideariihien järjestämisestä huolimatta päämme yli käydään korkealentoista keskustelua siitä, mitkä ovat yliopiston tuotantotavoitteet ja millä keinoin niihin päästään. Yliopistojen strategioissa esiintyvien juhlaavien, muun maailman pelastamiseen tähtäävien arvojen joukkoon kaipaisin palaamista demokratiaan akateemisen yhteisön omassa päätöksenteossa. •



PROFESSORILIITTO  
PROFESSORFÖRBUNDET  
FINNISH UNION OF UNIVERSITY PROFESSORS

## Working in Finland - Know your Rights and Obligations

Fri, Nov 12 at 1-2 pm

In Finland, the labour law and collective bargaining agreements govern the rights and obligations of both the employee and the employer. In our webinar, Matleena Engbom, Master of Laws with court training, explains what are the key issues to know about these matters.

The link for participation will be sent by email to all English speaking members before the session.

[www.professoriliitto.fi](http://www.professoriliitto.fi)

# Yliopisto yliopistolaisille

Hanna Kuusela on huolissaan yliopistodemokratian puolesta. Osasyyn demokratian näivettymiseen on yliopistolaisissa itsessään, hän ajattelee.

**V**ielä muutama vuosi sitten kulttuurintutkija **Hanna Kuusela** ei ollut kuulutkaan käsitettä *yliopiston johtosääntö*. Yliopisto oli pyörinyt vakaasti ympärillä ilman hänen omaa panostaankin.

Kun fuusioituneen Tampereen yliopiston uuden johtosäännön luonnos julkaistiin helmikuussa 2018, Kuuselakin heräsi. Johtosääntö oli valmisteltu moneen mielestä salassa, ja luonnokselle annettiin vain muutama päivä kommentointiaikaa. Jos yliopiston hallintorakenne järjestettäisiin sen mukaan, tamperelaisella yliopistoyhteisöllä olisi maan huonoimmat vaikutusmahdollisuudet oman yliopistonsa toimintaan, Kuusela totesi luonnokseen perehdyttyään.

Vain pari päivää myöhemmin hän seisoj Tampereen yliopiston ala-aulan leveillä portailla ja luetteli yliopistoyhteisön muutosvaatimuksia johtosääntöön. Yliopiston ammattiosastot olivat järjestäneet lyhyellä varoitusajalla suuren ulosmarssin.

— Johtosääntöluonnos oli niin pöyristyttävä, että siinä kohtaa päädyin ihmettelemään asiaa. Yksi asia johti toiseen, Kuusela kertoo.

Pian ulosmarssin jälkeen järjestettiin konsistorivaalit, ja niin Kuusela oli kohta itsekkin osa yliopiston

itsehallintoa. Liian pieni osa, hän ajattelee, sillä johtosääntö keskitti vallan rehtorille ja korkeakoulusääntöön hallitukselle, jossa yliopistoyhteisön jäsenille ei ole taattu lainkaan edustusta.

**K**uusela kokee ajautuneensa yliopistovaihtajaksi vahingossa, mutta ystävät ovat eri mieltä. Missä ikinä onkaan, hän tuntuu aina ajautuvan toiminnan ytimeen. Parikymppisenä hän oli oikeudenmukaista globalisatiota ajaneen Attac-järjestön puheenjohtaja, vähän myöhemmin valpas freelance-toimittaja ja Nurmijärvellä asuessaan hän tuli vuonna 2012 valituksi kunnanvaltuustoon sitoutumattomana vihreiden listalta.

— Ehkä se on minulle tyypillistä, että kaipaen toiminnan yhteisöä, jossa viedään yhdessä asioita eteenpäin.

Kuusela väitteli Lontoon yliopistossa, mutta Britannia ei houkutellut jäämään. Suomeen vetivät perhesyyt, ja vastaavasti muut syyt työnsivät pois.

— Minun oli vaikea nähdä mielekästä roolia sellaisessa luokkayhteiskunnassa, ja ulkomaisena tutkijana yhteys ympäröivään yhteiskuntaan oli vaarassa jäädä ohueksi. Kaipasin orgaanista suhdetta yhteiskuntaan, jota tutkin.



Hanna Kuusela ja 15-vuotias  
Mirri-kissa, jota on juuri  
pitänyt käyttää eläinlääkä-  
rissä kilpirauhasvaivojen ja  
hammassyöpymien takia.



**P**alattuaan Suomeen vuonna 2010 Kuusella oli monta tasaveroista roolia: hän oli tutkija, toimittaja, tietokirjailija ja pian politiikkokin. Elanto tuli apurahoista ja freelance-palkkioista. Lisäksi oli Antikvariaatti Sofia Helsingissä. Kuuselan nuoruuden haaveena oli perustaa antikvariaatti, mutta tutkijan ura vei mennessään. Hänen äitinsä kuitenkin osti vuonna 2008 osuuden Sofiasta ja ryhtyi pyörittämään sitä. Osakkaina ovat edelleen myös Kuusela sekä hänen veljensä ja puolisonsa muuttaman muun ohella.

– Luulen, että monille yliopistolaisille tekisi hyvää, että olisi henkinen varasuunnitelma yliopistouran rinnalla. Jos sitä ei ole, ura voi alkaa kuristaa aika lailla. Minulle Sofia oli pitkään henkinen *plan b*, ehkä edelleen, Kuusela sanoo.

Kirjat ovatkin Kuuselle tärkeitä. Koti ja työhuone ovat niitä täynnä. E-kirjoja ja muuta ruudulta lukemista Kuusela vihaa. Siksi hän pitää onnettoman myös tavoitteita saada tutkijat avokonttoreihin. Mihin siellä pannaan kirjat?

– Minun omilla aloillani tutkimusta ei missään tapauksessa voi tehdä ilman kirjoja.

Hän myös puolustaa kiihkeästi monografiaa tutkimuksen muotona. Tieteellisten kirjojen ja monografioiden määrä on viime vuosina tippunut Suomessa vauhdilla.

– Artikkeleita on mahdollista tehdä, monografioita ei. Monografia vaatii, että tietää, mitä oikeasti on sanomassa. Ihmistieteissä on ehdotonta pitää kiinni sen tarpeellisuudesta.

**H**iljalleen tutkijan rooli on kasvanut muiden roolien kustannuksella. Kuusella on ollut vuodesta 2016 vakituinen työ Tampereen yliopistolla yliopistotutkijana; tutkimuksesta on tullut ammatti. Kuusela ei silti ajattele tutkimusta työnä. Se on hänelle ”identiteetti tai elämänsisältö”.

– Pidän tutkimustyötä todella mielekkäänä, ja yrittän koko ajan pitää kiinni työn mielekkyydestä. Tämä on paradoksaalinen tilanne – yliopistotyötä haluaisi samaan aikaan suositella kaikille ja ei kenellekään.

Vuodesta 2019 lähtien Kuusela on tutkinut myös yliopistoa. Tuolloin aloitti Koneen Säätiön rahoituksella Kuuselan vetämä *Kohti parempaa yliopistomaailmaa: strateginen johtaminen ja yliopistoyhteisön kokemukset Tampere3-fuusiossa* -hanke.

Johtosääntöluonnoksen ja ulosmarssin jälkeen asia oli kytenyt mielessä, ja Kuusela oli tutustunut moniin ihmisiin, jotka olivat yliopistofuusiosta kiinnostuneita.



## → HANNA KUUSELA

Syntynyt Vantaalla vuonna 1982.

Asuu Tampereella puolisonsa, Vastapainon toimitusjohtajan Kimmo Jylhämon kanssa. Aikuinen poika muutti juuri omilleen.

Väitteli University of Londonin Goldsmiths Collegessa vuonna 2011 aiheesta *What Can a Book Do? Following a Book through a Literary Controversy and a War. The Case of The Bookseller of Kabul*.

Akatemiatutkija, luottamus mies ja konsistorin jäsen Tampereen yliopistossa. *Kulttuurintutkimus*-lehden päätoimittaja.

Kirjoittanut useita kirjoja julkaistuja tutkimuksia, muun muassa *Konsulttidemokratia. Miten valtiosta tehdään tyhmä ja tehon* (Gaudeamus 2013, yhdessä Matti Ylösen kanssa), *Huipputuloiset. Suomen rikkain promille* (Vastapaino 2019, yhdessä Anu Kantolan kanssa) ja *Kollaboraatio. Yhteistekijyyden nykykirjallisuudessa ja taiteessa* (Vastapaino 2020).

ta. Oli löytynyt taas yksi toiminnan yhteisö. Tuntui luontevalta käynnistää tutkimushanke.

**H**anna Kuuselan ryhmä esitteli väliraporttinsa *Kenen yliopisto?* syyskuussa 2019. Se esimerkiksi kertoi, että 77 prosenttia kyselyyn vastanneista Tampereen yliopiston työntekijöistä halusi työntekijöiden edustuksen yliopiston hallitukseen. Kyselyyn vastasi 49 prosenttia yliopiston työntekijöistä.

Väliraportti keräsi kiitoksia mutta myös kovaa kritiikkiä. Kolme yliopiston tekniikan alan professoria esimerkiksi lähetti Tampereen yliopiston hallitukselle vertaisarvioksi nimetyn kirjelmän, jossa kritisoi tiin tutkimuksen toteutusta ja ennen kaikkea Hanna Kuuselan roolia tutkimuksessa.

*”Raportin päättökijä dosentti Hanna Kuusela on laajasti sosiaalisessa mediassa, luottamustehtävissään ja osoittamallaan valituksilla tuonut esiin näkemyksensä ja pyrkinyt julkisesti vaikuttamaan yliopistoyhteisöön kaikkien henkilöstökyselyssä esitettyjen kysymysten osalta jo ennen kyselyn toteutusta sekä toimiessaan Tampereen tutkijajyhdistyksen luottamustehtävissä.”*

Tutkimusryhmän muut jäsenet asettuivat puolustamaan Kuuselaa ja vastasivat kirjelmään ilman häntä. Kollegat muun muassa huomauttivat siitä, että kritisoitun kyselyn oli tehnyt Helsingin yliopiston tutkimusryhmä, jonka kanssa Kuuselan ryhmä teki yhteistyötä – eivät tamperelaiset itse.

**K**uusela kertoo, että kritiikki on tuntunut välillä raskaalta ja asiattomaltakin, mutta kollegoiden tuki on auttanut.

– Aika paljon tässä hankkeessa on joutunut kovettamaan itseään, mutta olen ollut aina tieteellisen kritiikin puolustaja. Se täytyy kestää. Perättömät vihjaukset, ettemme noudata tutkimuseettisiä periaatteita, tekevät kuitenkin surulliseksi.

Hän ajattelee, että ihmistieteiden tutkijalla täytyy saada olla mielipide tutkimastaan aiheesta. Eihän politiikan tutkijakaan saisi muuten puolustaa demokratiaa. Kysymys tutkijan objektiivisuudesta on kuitenkin ollut ryhmässä koko ajan ”kiivaan sisäisen keskustelun kohteena”.

Hän kertoo ymmärtävänsä, miksi osa yliopistolaisistakin ajattelee, että yliopistoja hallitaan paremmin teknokraattisen ammattijohdon kuin demokratian avulla. Moni ei itse edes haluaisi mukaan hallintoon, sekin aika on pois tieteeltä.

– Tutkijana jossain määrin ymmärrän, mutta ihmisenä olen erittäin huolissani tästä kehityksestä.

Kuuselan mukaan yliopistodemokratia on päässyt viime vuosikymmeninä näivettymään yliopistolaisten oman toiminnan seurauksena, mistä yksi osoitus ovat sopuvaalit esimerkiksi tiedekuntaneuvostojen vaaleissa. Ehdokkaita on usein yhtä monta kuin paikkojakin. Jos paikoista pitäisi kilpailla, ihmiset joutuisivat muo-

## ”Tämä on paradoksaalinen tilanne – yliopistotyötä haluaisi samaan aikaan suositella kaikille ja ei kenellekään.”

toilemaan ajatuksensa yliopistosta julkisesti.

– En sano, etteivätkö sopuvaalit voisi joskus toimia, mutta jos sitä jatketaan vuodesta toiseen, jää olennainen osa demokratiaa pois.

Vaikka yliopistoyhteisön pitäisi Kuuselan mielestä saada itse päättää yliopistonsa suunnasta, hän ei halua, että yliopistolaiset vetäytyvät nousunluutorneihin muun yhteiskunnan yläpuolelle.

– Yliopistojen pitää olla hyvin kiinnostuneita yhteiskunnasta, mutta niiden täytyy pitää tiettyä etäisyyttä kulloiseenkin valtaan ja elinkeinoelämään voidakseen tarjota uusia ratkaisuja tai malleja, jotka ylittävät tämän hetken realiteetit. Tieteen pitää pysyä ylittämään kulloisenkin yhteiskunnan lyhyen tähtäimen tarpeet.

**H**anna Kuusela myöntää puhuvansa yliopistosta synkkään sävyyn. Ehkä suora puhe kuitenkin kannustaa muita yliopistolaisia nousemaan yliopistoyhteisön tueksi. Ihan varma hän ei tästä ole.

– Välillä on pieni pelko, että minkä verran minun aktiivinen puheeni ja kirjoittamiseni passivoi muita, kun ajatellaan, että Hanna voi tämänkin hoitaa. Sen takia pohdin vakavasti, olenko seuraavissa konsistoorivaaleissa ehdolla.

Pari viikkoa haastattelun jälkeen Tampereen yliopisto kertoi suurista tukipalveluista koskevista yt-neuvotteluista. Kuusela esittää toiveen, että ne näkyisivät jotenkin myös tässä jutussa.

– Jos olisin tiennyt niistä, olisin puhunut paljon vihaisemmin. Nyt realisoitui se, minkä takia olen koko ajan ollut huolissani. Jos hallitus koostuu ulkopuolisista, yt-päätökset menevät helpommin läpi eikä kritiikkiä osata käsitellä. •



## QUOTES

*"If you're putting together ideas about new ways to publish research or policies around researcher requirements, it is essential to understand the burdens your proposal creates. Can you find a way to lighten the researcher's load, rather than expanding it? If the goal is to drive scientific progress and the betterment of society, anything you can do to shift more time toward doing actual research, rather than serving*

*the needs of your policy, must absolutely be a priority."*

SENIOR CONSULTANT DAVID CROTTY,  
SCHOLARLYKITCHEN.SSPNET.ORG, AUGUST 19.

*"Moving the burden of reproducibility from individual researchers to organized communities can ultimately raise the bar of what is considered scientific fact, and could also have a salutary effect on the public communication of science. The ideal way to achieve*

*all of this remains an open question. But we can at least agree that it is larger than what fits in a paper."*

OLAVO B. AMARAL & KLEBER NEVES,  
NATURE.COM, SEPTEMBER 15.

*"If preprints are to strengthen science, their proliferation must be accompanied by a rise in the number of researchers skilled in how to communicate responsibly, respectfully and critically, not just with*

## LEADER

# Research and Teaching – What Could Be Better



**MAIJA S. PELTOLA**

CHAIR, THE FINNISH UNION OF  
UNIVERSITY RESEARCHERS AND  
TEACHERS

The world will not be free of problems anytime soon, so the work of researcher-teachers will be increasingly needed in the future too. As a result of our work, the level of competence rises, new inventions will see the light of day and generations of decision-makers will be prepared to build a sustainable world. The attractiveness of scholarly work lies in the fact that we are constantly involved in shaping everyday life, the future, big and small things. We are at the heart of development; we invent solutions to help everyone, and we train future experts.

The future does not reveal itself in advance, and therefore it is important that we are prepared to offer many solutions instead of just one. This requires freedom: freedom to think, explore, experiment, and choose. The flight of thought and creativity guarantee that all solutions are not made from the same mould, because questions are not related either.

Mantras are created quickly, when words and the theses that hide behind them are seized on uncritically and views that are acceptable and shared by the masses are repeated. To propose another viewpoint is not to pick a fight. To be critical is not to behave badly; instead, it is a way to see through different lenses. Switching between near vision and long sight broadens views. My father used to say that things need to be "cut into cubes" – it applies here, too.

**Nowadays, it seems that people are not allowed** to make mistakes; instead, everything should go right from the get-go. I wonder whether ancient fire-making succeeded at first try, or did they get their fingers



*other scientists but also with journalists, politicians and the general public.”*

POSTDOCTORAL RESEARCHER GOWRI  
GOPALAKRISHNA, NATURE.COM, SEPTEMBER 13.

*“Going public is definitely an ongoing learning experience. So far, however, it has been a very satisfying retirement ‘career’. It offers the rewards of scholarly life without the constraints and contradictions of the university or narrowly*

*defined professionalism. I recommend it more widely. The urgent challenges of our times demand it.”*

PROFESSOR EMERITUS HARVEY J. GRAFF,  
TIMESHIGHIEREDUCATION.COM, SEPTEMBER 18.

*“We found that the inclusion of non-academic reviewers enriched and deepened the impact panel discussions with broader perspectives and distinctive insights, especially on the topics of national and local*

*beneficiaries and contextual pathways of impact.”*

POSTDOCTORAL RESEARCHER JUNWEN LUO,  
BLOGS.LSE.AC.UK, AUGUST 25.

*“Look, if you email me at 6:30pm, I probably won’t answer until the next day. My lack of response does not require an email to my department chair AND DEAN at 9:30pm. I get that we’re all stressed but please don’t do this.”*

DR. EMILY KANE, TWITTER, AUGUST 25.

burnt? Was the bicycle handy immediately, or did they feel dizzy pedalling up high? The trial-and-error method has served the humankind for a long time, and it would not be an impossible thought that in the future, too, inventions would be shaped from crazy to genius through experimenting. Let us have a contraption orbiting the earth and create a positioning system through it? Who would have believed and guessed.

The future requires time for experimenting, for bold testing and for openness to also report on failures. Boldness is a part of science, and it needs to be appreciated, because fearful science does not create anything new.

Research knowledge affects everything, perhaps most strongly through experts who have received their education with such knowledge. In teaching, pedagogical solutions are a part of this freedom which guarantees quality and even wider uses for the newest knowledge. Recent times have shown us that we can shapeshift, at a massive speed, to a package which allows students to progress in their studies. Policies changed in a few days; necessity stipulated the pedagogical solutions.

Now my concern is that looking in the rear-view

mirror can be seen as reactionary. What if I yearn for mass lectures? What if I feel that they allowed for a good spirit of communality; people shared something that is a part of tradition, students from different fields met, a sense of togetherness grew? Am I old-fashioned?

Well, I do still have an overhead projector, so I plead guilty. But this is about something bigger: us teacher-researchers need to be granted a chance to safely assess everything that happened, what of it is worth keeping and what is worth going back to. Freedom also relates to the idea that we can, after evaluating the situation versatily, end up in the old, in the new, in a compromise, or something that is yet to be seen – the future will tell.

**Researchers and teachers are today’s heroes**, fore-runners, and pioneers. Our work has far-reaching consequences. Appreciation for our work sometimes shows in a strange way when we must justify our existence repeatedly. We are, nevertheless, present in everyone’s everyday life as cell phones, vaccines, new structures, built landscapes, dental fillings, and elementary school lessons. •

TRANSLATION: ELINA SILTANEN

## Avoimena julkaiseminen on ongelma tekijänoikeuden kannalta

Viime aikoina yliopistot ja muut oppilaitokset ovat alkaneet suosia niin sanottua avointa julkaisemista. Käytännössä siitä on tullut ainoa opettajille ja tutkijoille tarjottava toimintamalli.

Käytäntö ei kunnioita tekijänoikeuden perusperiaatetta, jonka mukaan tekijällä itsellään on valta sopia ja määrätä henkisen työn tuloksensa, esimerkiksi kirjansa, oppimateriaalinsa tai artikkelinsa, julkisuudessa tapahtuvasta hyödyntämisestä. Sisältöön tutustumista ja sisällön siteeraamista tekijänoikeus ei estä nytkään, vaan järjestelmä kunnioittaa tieteen vapautta ja avoimuutta.

On tutkijan itsensä vallassa päättää, missä, miten ja minkä sisältöisenä hän kulloinkin tuotoksensa julkaisee. Tämä on sananvapauteen pohjaavan tekijänoikeuden pääperiaate. Se määrää opettajan, tutkijan tai muun luovan työn tekijän kirjallisen tai taiteellisen työn tulosten käytöstä julkisuudessa: esimerkiksi kirjan tai oppimateriaalin kopioinnista, jakelusta ja muokkaamisesta.

Tekijänoikeuslaki takaa tietyn rajatun etuoikeuden suhteessa suureen yleisöön. Laki perustuu globaalisti kattavien kansainvälisten sopimusten tunnustamaan tekijän yksinoikeuteen. Ristiriitatilanteissa laki ja sopimukset menevät avoimen julkaisemisen ohjeistusten edelle.

Tämä näyttää helposti unohtuvan.

**Yliopistot ja tutkimuksen rahoittajat** ovat kuitenkin alkaneet edellyttää tai vähintään voimakkaasti suositella niin sanottuja CC- eli *creative commons* -lisenssejä, joita nykyllaissa ei tunneta ja jotka antavat yleisölle laajat käyttöoikeudet ilman tekijän myötävaikutusta.

Nämä lisenssit syntyivät alun perin Yhdysvalloissa ohjelmistoteollisuuden tarpeisiin. Teoksen julkaisemista

CC-lisenssillä on selitetty niin, että se ei tarkoita tekijänoikeuksista luopumista. Kuitenkin esimerkiksi yleinen CC-BY-lisenssi tarkoittaa sitä, että teosta saa käyttää, jakaa ja muokata vapaasti myös kaupallisessa tarkoituksessa. Tulisiko siis korkeakouluopettajan alistua siihen, että kun hänen työsuhteensa päättyy, joku muu voi hyödyntää hänen tekemiään luentoja ja muuta oppimateriaalia, muokata ja jaella niitä sekä kenties laatia sopimuksia materiaalin hyödyntämisestä?

Tarjolla on myös CC-BY-lisenssiä rajatumpia vaihtoehtoja, mutta niitä hyödyntääkseen oppimateriaalin tekijän ja käyttäjän tulee todella tuntea lisenssien eri lajien hienoudet. Jo myöntyminen CC-lisenssiin antaa oletuksen hyvin laajoista käyttöoikeuksista tekijän vahingoksi. Tekijänoikeutta tuntevillekin eri lisenssilajien sisällön ja seurausten hahmottaminen on monimutkaista. Kuten totesin, lakiteksti ei niitä nyt tunne.

CC-lisenssien käyttöönnotosta ei ole käyty perusteellista yhteiskunnallista keskustelua, jossa myös vaikutukset esimerkiksi suomalaisen oppikirja- ja oppimateriaalituotantoon ja niiden kustantamiseen olisi selvitetty. Keskustelua on käyty lähinnä informatiikan asiantuntijoiden ja hallintotahojen näkökulmasta. Tekijänoikeus ei kuitenkaan ole eikä ole koskaan ollutkaan este esimerkiksi tieteen kirjallisten tulosten laatuarvioinnille. Julkaisuihin tutustuminen ja niiden siteeraaminen on valmiiksi täysin vapaata.

**Avoimena julkaiseminen liittyy** myös yliopistojen, koulujen ja muiden oppilaitosten henkilöstön tekijänoikeuksiin työsuhteessa. Sivistystyönantajat ovat alkaneet esittää työsuhteisiin lausekkeita, joiden mukaan aineettomat oikeudet, tekijänoikeudet muuten lukien, siirtyisivät instituutioille.

Tämä tekijän henkilökohtaisia tekijänoikeuksia halveksiva tapa pakottaa esimerkiksi pätäkätutkijan tai -opettajan antamaan työnantajalle suostumuksensa kaikenlaiseen aineettoman tuotantonsa hyödyntämiseen, jotta hän ylipäänsä voisi saada työsuhteen.

Laissamme ei kuitenkaan ole minkäänlaista yleistä työsuhtesiirtymää edellyttävää säännöstä. Teki-

jänoikeus kuuluu sille, joka on teoksen luonut. Työ-suhdesiirtymä tarkoittaisi sitä, että työnantaja saisi normaalilla toimialallaan käyttöoikeuden työtehtävien puitteissa luotuun teokseen. Opettajan ja tutkijoiden tehtävänä ei kuitenkaan ole luoda teoksia korkeakouluille. Nämä eivät toimi kustantajina.

Sääntelyn tarpeesta keskusteli jo 1980-luvulla toiminut tekijänoikeuskomitea, mutta yksimielisyyttä ei saatu aikaan. Tosin siinä yhteydessä todettiin

## **”Opettajien tehtävänä korkeakouluissa on tutkimukseen perustuva opettaminen, ei suinkaan suojattujen teosten tekeminen toisille.”**

erityisesti korkeimpien oppilaitosten osalta, että ”yliopistojen, korkeakoulujen ja tutkimuslaitosten opetus- ja tutkimustehtävät ovat sen luonteisia, että niitä suoritettaessa syntyvien teosten tekijänoikeus tulee kokonaisuudessaan jäädä työntekijälle. Tätä edellyttävät tieteen, tutkimuksen ja taiteen vapaus ja kehitys.” (Tekijänoikeuskomitean III osamietintö. Pj. Jukka Liedes 1987:7. s. 190.) Oikeuskäytäntö on vajaasisältöinen, joten sen käään perusteella ei voida vetää laajoja johtopäätöksiä.

Siten esimerkiksi oppilaitosten opettajia ei voida edellyttää tallentamaan luentojaan avoimeen, työnantajan ylläpitämään tietoaarkistoon ilman heidän nimenomaista aitoa suostumustaan eli sopimista. Opettajien tehtävänä korkeakouluissa on tutkimukseen perustuva opettaminen, ei suinkaan suojattujen teosten tekeminen toisille. Silti tällä hetkellä näyttää siltä, että organisaatioilla on taipumus vakiinnuttaa käytäntöjä, jotka siirtävät oikeuksia perusteettomasti kaikille muille kuin työntekijöille.

**Suomen Akatemia ja eräät EU-rahoituslähteet** ovat alkaneet edistää avoimena julkaisemisesta. Avoimena julkaisemisella on joitakin etuja, kuten perinteistä kustantamista nopeampi julkisuus. Eduista huolimatta tavan suosiminen on tapahtunut ilman asianmukaista ja perusteellista julkista pohdintaa. Tekijänoikeus on mielestäni ohitettu tarpeettomasti tai tarkoitushakuisesti. Tekijän yksinoikeus, joka on myös muun muassa perustuslain omaisuuden suojan piirissä, on kuitenkin edelleen lakien ja kansainvälisten sopimusten mukaan voimassa.

Avoimena julkaisemisesta pitäisi mielestäni säätää vähintään laissa. Mikäli tällainen lainmuutos esimerkiksi tekijänoikeuspoikkeuksena tehdään, se vaatii asianmukaiset perustelut myös perusoikeuksien kanalta.

Erityisesti tieteellisen työn kirjallisten tulosten, kuten oppikirjojen ja oppimateriaalin, kustantaminen on resursseja vaativaa toimintaa, joka sisältää useita työvaiheita. Julkaisun editointi, painaminen tai muu aineellistaminen, markkinointi, jakelu ja saatavilla pito ovat niistä eräitä. Myös kääntäminen voi tulla kysymykseen. Näillä elementeillä voidaan vaikuttaa enemmänkin tieteen tulosten laatuun kuin avoimella julkaisemisella.

Kustantaminen avoimena julkaisemisen vaatimusten mukaan on huomattavan riskialtista. Varsinkin pienellä kielialueella, kuten Suomessa, olisi huolehdittava kustannustoiminnan jatkuvuudesta eikä heikennettävä edellytyksiä, jotta toiminta ei kokonaan tyrehtyisi.

**Työntekijöiden vapaa luomistyö** ja luovan työn tulokista sopiminen tulee taata jatkossakin. Tutkijoiden ja opettajien ei tule myöntyä ehdoitta epämääräisesti muotoiltuihin siirtolausekkeisiin. Sivistystyönantajien tulisi pohtia, mikä on heidän ydintehtäviensä mukaista toimintaa ja minkälaiset menettelytavat parhaiten kannustaisivat henkilöstöä luovaan toimintaan. •

**RAINER OESCH**

KAUPPAOIKEUDEN PROFESSORI (EMERITUS)

## Viekö avoin tiede oikeutesi?

Tekijänoikeuksien kunnioittaminen on punottu moniin avoimen tieteen keskeisiin dokumentteihin. Esimerkiksi Unescon vuonna 2021 ilmestyvässä avoimen tieteen suosituksessa painotetaan kaikkien aineettomien oikeuksien kunnioittamista. Myös kansallisissa linjauksissa tutkijoiden ja muiden tekijöiden oikeuksia tuotoksiinsa korostetaan.

Avointa tiedettä edistettäessä tarkoituksena ei ole pakottaa, vaan ainoastaan kannustaa tekijöitä avaamaan tutkimustuotoksiaan, kuten tutkimusartikkeleja ja kerättyjä tutkimusaineistoja. Esimerkiksi kansallisissa linjauksissa vahvimmillaankin vain neuvotaan tutkijoita suosimaan tutkimusartikkelien julkaisemista Creative Commons eli CC-lisensoinnin sallivissa kanavissa.

**Ollennainen osa** kannustamista on taata tutkimustuotosten tekijöille aito mahdollisuus avata tuotoksiaan. Joissakin maissa tähän on ryhdytty lainopillisin keinoin. Esimerkiksi Ranskan ja Alankomaiden tekijänoikeuslait antavat tutkijoille aina mahdollisuuden rinnakkaistallentaa artikkeliansa final draft -versiot avoimiin arkistoihin, riippumatta kustantajien kanssa tehtävistä sopimuksista.

Jos tutkimustuotoksen tekijä päättää jakaa työnsä, neuvotaan tuotos lisensoimaan yleensä CC-lisensseillä. Niiden etuna on se, että ne ovat yleisesti tunnettuja ja kertovat käyttäjälle selkeästi, millä ehdoilla tuotosta saa käyttää. Lisäksi CC-lisenssien avulla tuotoksen käytöstä ei useimmiten tarvita erilisiä sopimuksia oman organisaation kanssa, koska lisenssi antaa organisaatiolle esimerkiksi arkistoin-

tiin tarvittavat käyttöoikeudet.

CC-lisensseissä on mahdollista valita erilaisia ehtoja, joilla tuotoksen käyttäjille annettavia oikeuksia voi säädellä. Avasipa tutkimustuotoksen tekijä tuotoksensa missä laajuudessa tahansa, hänellä säilyy kuitenkin aina tutkijanuran kannalta tärkein oikeus, nimittäin oikeus tulla tunnustetuksi oman tuotoksensa tekijänä. Tuotosten avaaminen usein jopa lisää tästä oikeudesta tutkijalle koituvaa hyötyä, koska avoimesti käytettävissä oleva tutkimustuotos kerää osakseen enemmän huomiota.

**Merkittävä avoimen tieteen kannustin** on tutkimuksen arviointikäytäntöjen muuttaminen, jotta avoimen tieteen edistäminen ja tutkimustuotosten avaaminen näkyisivät positiivisena meriittinä tutkijan uralla. Usein esitetään kysymys, kaventaako tällainen epäsuora kannustaminen liiaksi tutkijan mahdollisuutta hyödyntää tekijänoikeuttaan.

Onko tutkijan uransa kannalta aina pakko valita avoin julkaisukanava, vaikka suljettu kanava olisi laadukkaampi? Tai voiko hän edes harkita suurelle yleisölle suunnatun tietokirjan tekemistä, jos kirjaa ei julkais-taisi avoimesti?

Ratkaisuna kysymyksiin on, että tutkimuksen ja tutkijoiden arvioinnin

täytyy olla mahdollisimman monipuolista. Arvioinnissa täytyy huomioida avoimuuden ohella monenlaisia meriittejä, kuten tutkimuksen laatu ja yhteiskunnallinen vaikuttaminen. Näin avoimuuden huomiointi meritoinnissa ei kahlehti tutkijan julkaisu-profiilia yhteen muottiin, vaan tarjoaa hänelle uudenlaisia mahdollisuuksia. •

**ILMARI JAUHIAINEN**

ASiantuntija,

AVOIMEN TIETEEN SIHTEERISTÖ, TSV

**”Avasipa tutkimustuotoksen tekijä tuotoksensa missä laajuudessa tahansa, hänellä säilyy kuitenkin aina tutkijanuran kannalta tärkein oikeus, nimittäin oikeus tulla tunnustetuksi oman tuotoksensa tekijänä.”**





Monesti mietin et  
miten mulle tapahtuukin  
koko ajan kaikenlaista?



## Arjesta selviää hymyllä. Loput hoitaa Turva.

Katso mikä Peteä hymyilyttää  
[turva.fi/hymy](https://turva.fi/hymy)

Hymyile,  
olet Turvassa.

 **turva**  
vakuutusyhtiö

### Yliopistopäivät-webinaari

## ”Työ, yhteisö ja merkitys”

**pe 26.11. klo 13–15**

MERKITSE  
PÄIVÄ  
MUISTIIN!

Seuraa liittosi viestintää, saat ohjelman ja tapahtumalinkin  
lähempänä tapahtumaa verkkosivulta tai sähköpostitse.  
Tilaisuus on kaikille avoin.





Epra Kujanpää: Kaksi maisteria maalla (1929)

## Sopii kaksikin maisteria

Savolaiselle rautatieasemalle saapuu juna, josta nousee hontelo herra. Takana on pitkä matka Helsingistä. Eletään 1920-lukua, joten voisi maisteri olla tulossa Turun uusista yliopistoistakin, mutta Helsingin yliopisto on hänen opinahjonsa. Luusankaisissa silmäleisseissaan maisteri Heikki Hirmu tutkaillee asemalla käyskenteleviä maalais-aijia. Missään ei näy kyytiä Tuomaisen taloon, jonne hänen opiskelutoverinsa olivat häntä neuvoneet menemään. Hirmu niiskuttaa, kuten usein kaupungissakin, kun toverit ja taloudenhoitajatar häntä hermostuttivat.

Viime aikoina itseään liiaksi rasittanut maisteriparka oli tullut juhanuksen viettoon mehevään talonpoikaistaloon. Asemalla ei näkynyt autopirssiä, jolla hänet oli luvattu noutaa. Paikalla ollut, kieltolaista huolimatta pirtulta haiskahtava sahvööri noukkii kitsaan maisterin voorttinsa matkaan. Matka tulee odottamattoman kalliiksi, koska maisteri ei ollut kehdannut sovia taksasta etukäteen.

Tuomaisessa osattiin odottaa maisteria, jolle oli kyselty paikkaa kesäisiksi viikoiksi. Sekaannus syntyy, kun Hirmu ilmaantuu paikalle jo muutamaa päivää ennen juhannusta. Maisterinhan piti tulla vasta juhannusaattona. Tuomaisen talo oli suosittu kesäpaikka yliopistoväelle, olihan siellä ollut kesäisin ”monta tohtuoria ja maisteria” ennenkin lomailemassa, maalaisruoasta ja -rauhasta nauttimassa. Hirmun toverit eivät vain olleet ilmoittaneet taloon hänen tulostaan, vaan siellä odotettiin

toista maisteria, Vilemoni Kuppia.

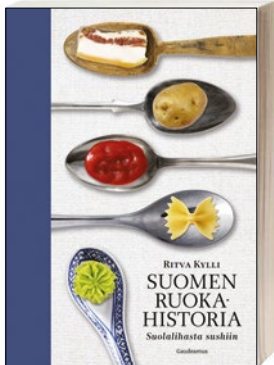
Asetuttuaan aloilleen Hirmulla on aikaa istahtaa. Hän alkaa tehdä muis-tiinpanoja ”muutaman tieteellisen työn” luonnoksiin. Kupin saapuessa taloon käy ilmi, että maisterit ovat ennestään tuttuja. Talon Lyyli-neiti toteaa, että ”kyllä meille sopii kaksikin maisteria”. Eenokki-isäntä vahvistaa, että ”sovitaanpa tässä niin kupit kuin lusikattii”.

Hirmun ja Tuomaisen talon väen kohtaamisessa tulee hyvin ilmi ajan-kohdalleen tyypillinen maaseutuväen ja kaupunkisivistyneistön erilaisuus, joka näkyy niin tavoissa kuin kielessä. Kun langanlaiha ja pitkä Hirmu ei osoita suurta intoa syömiseen, tätä pidetään outona, vaikka ”muuten taitaa olla sivistynyt mies ... kun kerran maisteri”. Erilaisuudesta kertoo juhannustansseissa paikallisen röökynän tokaisu: ”Enpä olisi uskonut, että noille maistereille kelpaa tanssitoveriksi yksinkertaiset talonpoikaistytöt.” Eronteon oheen tulee sillanrakennus.

**1920-luvulle sijoittuvassa Veikko Korhosen** (1888–1942) nimimerkillä Epra Kujanpää julkaistussa romaanissa *Kaksi maisteria maalla: Kesäinen tarina* (Karisto 1929) on romanttinen vire. Nykyään vähän tunnettu Korhonen julkaisi kansakoulupohjalta useilla eri nimillä yli 50 teosta vuosina 1907–1937. **Raoul Palmgren** kuvaa häntä työläiskirjailijoiden historiassaan käännyksiksi, joka siirtyi kansalaissodan lopussa suojeluskunnan puolelle. ●

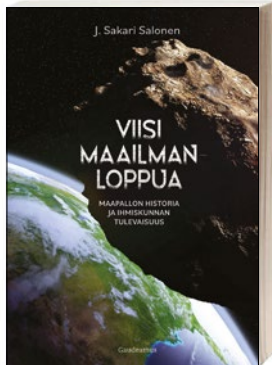
# Ajatuksia syksyyn

Tilaa uutuuskirjat | [kauppa.gaudeamus.fi](http://kauppa.gaudeamus.fi)



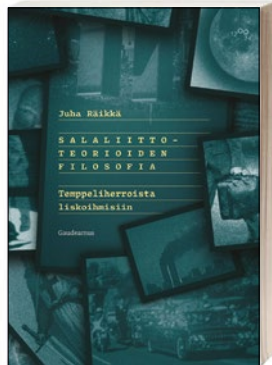
RITVA KYLLI  
**Suomen ruokahistoria**

Suomalaisen ruoan historia on täynnä makoisia yllätyksiä ja tuttuja ruoka-aineita. Teos kertoo jokapäiväisen ruokamme kiehtovan tarinan 1700-luvulta vuosituhannen taitteeseen asti.



J. SAKARI SALONEN  
**Viisi maailman loppua**

Miltä ihmiskunnan tulevaisuus näyttää? Teos selvittää, mitkä tekijät johtivat viiteen suureen elämän joukkotuhon ja voivatko asteroidit, supertulivuoret tai teknologinen kehitys uhata meitä tulevaisuudessa.



JUHA RÄIKKÄ  
**Salaliittoteorioiden filosofia**

Kattava esitys salaliittoteorioiden herättämistä filosofisista kysymyksistä. Miksi salaliittoteoriat vetävät puoleensa, mitä ne kannattajilleen antavat ja keiden etuja ne palvelevat?



LEENA VÄHÄKYLÄ  
**Sairastunut mieli**

Miksi mieli sairastuu, ja mitä mielen terveyden vaalimiseksi voidaan tehdä? Kirjassa tarkastellaan yleisimpiä psyykkisiä sairauksia, niiden aiheuttajia, oireita ja hoitokeinoja. Ääneen pääsevät sairastuneet ja omaiset.



MAIJA OJALA-FULWOOD  
**Perhe ja verstaas**

Työ, perhe ja arki kietoutuivat yhteen Itämeren alueen kaupunkien käsityöläisten maailmassa 1400–1600-luvuilla. Teos tuo esille uutta tietoa tavallisten kaupunkilaisten elämästä ja naisten roolista käsityöläisyhteisöissä.



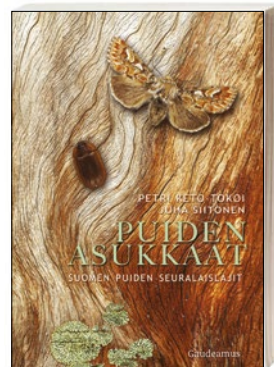
ILPO HUHTANIEMI  
**Hyvä ja paha testosteroni**

Vaikka monelle tulevat testosteronista mieleen lähinnä seksi, aggressio ja kehonrakentajien pullistelevat lihakset, se vaikuttaa lukuisin tavoin miehen terveyteen ja käyttäytymiseen.



RISTO HEISKALA  
**ABC-kirja**

Keskustelupuheenvuoro siitä, mikä elämässä on tärkeää. Aakkosten mukaan jäsenyneet Risto Heiskalan pienimuotoiset essee käsittelevät polttavia yhteiskunnallisia aiheita maahanmuutosta verotukseen.



PETRI KETO-TOKOI & JUHA SIITONEN  
**Puiden asukkaat**

Tunnistat ehkä pajun, männyn ja katajan, mutta tunnetko niillä viihtyvät eläimet, sienet ja kasvit? Upein värikuvin varustettu teos tutustuttaa Suomen puiden seuralaislajeihin.





Johan Stén: **Kulta-aika. Valistus ja luonnontieteet Turun Akatemiassa.**  
Art House 2021. 517 sivua.

## Hyötyajattelu hallitsi jo Turun Akatemiaa

Helsingin yliopistoa pidetään maamme sivistyksen keskuspaikana, onhan Helsinki Suomen pääkaupunki. Mutta aikoinaan tämä asema kuului Turulle, ja kaupunkia verrattiin itse antiikin Roomaan, koska se oli kirkollisen elämän keskus ja koska sekä Roomaa että Turkuja ympäröi seitsemän kukkula.

Turku oli myös kukoistavan kaupankäynnin keskus ja lähellä Ruotsia. Niinpä ei ole ihme, että uudet aatteet rantautuivat maailmalta juuri Turkuun. Moni muistaa koulunpenkiltä alkuaine yttriumin löytäjän **Johan Gadolinin**, kasvitieteilijä, tutkimusmatkailija ja pappi **Pehr Kalmin**, humanisti **Henrik**

**Gabriel Porthanin** ja pohjoismaisen klassisen liberalismiin isän **Anders Chydeniuksen**. Muun muassa he esiintyvät FT, TkT **Johan Sténin** *Kulta-aika*-kirjassa.

Lukijaa tosin alkaa väsyttää se, että kirja vilisee myös varsin keskinkertaisia nyt jo unhoon vaipuneita tutkijoita. Tämän sijaan olisi voinut perusteellisemmin pureutua merkittäviin tutkijoihin ja heidän teorioihinsa. Paljon huomiota saa myös **Gottfried Leibnizin** metafysisistä filosofiaa popularisoinut saksalainen **Christian Wolff**, joka oli kohonnut Euroopassa ja myös Suomessa varsinaiseksi muotifilosofiksi. Wolffiaakin kirjassa käsitellään turhan paljon ottaen huomioon sen, että hän ei ollut Suomessa käynyt ja että muiden oppeja toistelleeseen Wolffiin ei enää törmää filosofian historioissa.

Ruotsilla oli korvaamattoman tärkeä rooli valistuksen siirtymisessä Turun Akatemiaan. Olihan Turun Akatemialla tiivis yhteys Uppsalan yliopistoon, jossa vaikutti esimerkiksi kasvitieteilijä **Carl von Linné**.

Maanviljelyn kehittäminen olikin tärkeä hanke. Suomen kansa eli köyhyydessä ja kurjuudessa, vaikka maa sen jalkojen alla kätki itseensä rikkauksia – kansalta puuttui tieto, taito ja tekniikka, jotka uusi luonnontiede pystyi sille tarjoamaan. Tärkeä oppi-isä oli uuden ajan tieteen profeetta **Francis Bacon**, joka korosti empiriaa ja tieteen käytännöllisyyttä.

Hyödyn aikakausi kesti vain 1730–1760. Se päättyi, koska lupaukset tieteen keksintöjen hyödyistä ja sovelluksista olivat täysin ylimitoitettuja, eikä edes Ruotsissa

voitu viljellä silkkiäispuita, soke-  
riruokoa ja puuvillaa. Luonnontietettä uudelle tasolle nostava perustutkimus loistikin poissaolollaan.

Lisäksi Saksassa nousi voimakkaasti esiin humanistinen virtaus, jonka asianajajaksi Turussa asettui juuri Porthan – ja vasta silloin tietettä alettiin arvostaa puhtaasti tieteenä ja mielenkiinto keskittyi paljolti menetelmällisiin kysymyksiin ja hienouksiin.

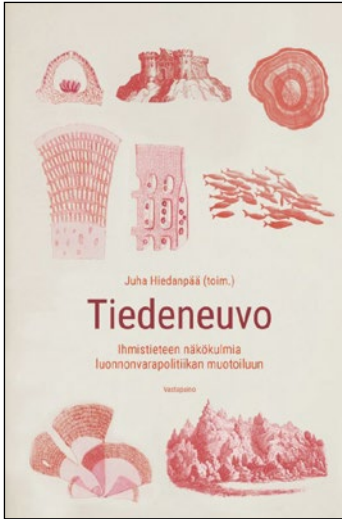
Kirjassa esitellään ihmisten lisäksi pitkään ja karttakuvien kera Turkua ja sen kasvua Suomen pääkaupungiksi. Kaupunkia aiemmin tuntematon lukija oppii tuntemaan Turun kadut ja rakennukset tarkoin. Tämä kuuluu kirjan hyviin puoliin: on valaisevaa, että hyödyn aikakauden upeat arkkitehtuuriset puitteet tulevat esille.

Turun ja aikakauden hienoihin yksityiskohtiin uppoutuvassa kirjassa on myös ongelmansa. Se jää käsittelemänsä kohteen vangiksi, eikä millään tavoin huomaa kytkeä hyödyn aikakautta meidän aikaamme, joka myös asettaa hyödyn tavoittelun tieteen korkeimmaksi päämääräksi. Kirjassa ei ole varsinaista johdantoa tai esipuhetta, jossa tällaisia kytkentöjä olisi voinut tehdä.

Aikamme voisi nimittäin ottaa oppia tästä hyödyn aikakaudesta, joka onneksi meni pian mailleen. Ilman perustutkimusta ei pitkälle pötkitä. Tällaisena Kulta-aika kiinnostanee eniten aikakauteen erikoistuneita historioitsijoita. •

**PEKKA WAHLSTEDT**





Juha Hiedanpää (toim.): **Tiedeneuvo – ihmistieteellisiä näkökulmia luonnonvarapolitiikan muotoiluun**. Vastapaino 2021, 335 sivua.

## Tieteen ja politiikan saumakohdissa

*Tiedeneuvo*. Yksinkertainen nimi kiehtoi heti kustantajan kevätkatalogin sivuilla. Mikäs se tämä Tiedeneuvo on? Tietokirja, joka avaa ”ihmistieteellisiä näkökulmia luonnonvarapolitiikan muotoiluun”, sanoo alaotsikko. Eli siis mitä?

Luonnonvarakeskuksen tutkimusprofessori **Juha Hiedanpään** toimittama artikkelikokoelma koostaa mitä ajankohtaisimpia aiheita: metsien vapaaehtoinen suojele, biotalous, Itämeri, susi- ja kaivoskiistat ja niin edelleen. Tarjoituksena on tarjota teoreettisia ja tutkimukseen perustuvia apuja puntaroidun politiikan käyttöön.

Lähtökohta on osin teoreetti-

nen, osin käytännöllinen, eli joidenkin artikkeleiden motivaatio nousee maailmassa olevista ongelmista, toisten teoreettisista oivalluksista. Kun tarkoituksena on tarjota näkökulmia, ei aina tarvitsekaan olla ratkomassa pulmia. Nämä ilmiöt eivät ole yksinkertaisia, joten syvällekin menevä teoreettinen erittely on joskus paikallaan.

Kun lupailaan ”näkökulmia”, sitä odottaa, että omat näkymät laajenevat. Tästä kirjaa voi kiittää. Professori **Jussi Uusivuori** esimerkiksi kirjoittaa, kuinka jokamiehenoikeuksien olemassaolo voi saada metsänomistajat suhtautumaan penseästi vapaaehtoiseen suojeeluun. Jos omia metsiä ei tarvitse suojella marjastusta, sienestystä ja muuta virkistyskäyttöä varten – kyllähän metsiä riittää kulkea – niin ei sitten myöskään tehdä. Käyhän se järkeen.

Jotkut artikkelit onnistuvat herättämään ajatuksia. Emeritusprofessori **Pertti Rannikko** kirjoittaa ”pienten lukujen politiikasta” – siitä, että tilastokeskiarvojen alle jää aina syrjäisiä paikkoja ja niiden vähälukuinen väki. Luonnonvarapolitiikassa ei kansakunnan mittakaa-va ole aina oikea, jos paikallisesti ja syrjässä kehkeytyy tragedioita.

Osa kirjan artikkeleista nousee tieteen ja politiikan dialogista. Kalastusbiologian professori **Sakari Kuikka** selostaa, kuinka bayes-laskenta taipuu Itämeren öljyonnettomuuksien riskianalyysiin. Toisaalta esimerkiksi metsiä henkistymispaikkana käsittelevä artikkeli esittää kiehtovan teoreettisen kehityksen, mutta harmillisesti suomalainen käytäntö ja aiheesta käyty keskustelu jäävät käsittelemättä.

Mikään jokamiehen tietokirja Tiedeneuvo ei ole. Vertaisarvioidut artikkelit on koottu kirjaksi ihan hyvällä silmällä, mutta sen verran eriparisia ne ovat, että muutaman sivun ottaa aina ennen kuin hoksaa, mihin suuntaan kirja on milloinkin menossa. Punainen lanka löytyy, mutta joskus vähän työläästi.

Kirjan viimeinen luku käsittelee koronavirusta ja tiedeneuvojen merkitystä poikkeusaikojen hallinnassa. Valinta on rohkea, koska koronapuhe saattaa vanheta lukijoiden silmissä paljon pikemmin kuin kirjan muut aiheet. Silti on kiehtovaa, miten pandemian keskellä kirjoitetut analyttiset tekstit muodostavat valistunutta ajankuvausta ja ajatuksia tulevas- ta. Samalla tietää, että niitä lukisi vuoden tai viiden päästä aivan eri silmin kuin nyt – vielä ei vain tiedä millaisin.

Ehkä loppuluku muistuttaa juuri siitä, että aihe on erinomaisen tärkeä. Luonnonvarapolitiikka on ala, jota pitää yhteen kietoutuvien ympäristökriisien aikoina punnita useiden päällekkäisten ja rinnakkaisten kriittisten silmälasien läpi: ilmastonmuutoksen hillintä, luontokato, kansainvälinen sääntely ja kilpailu vihreiden teknologioiden kehittämiseksi määrittävät suhdettamme luonnonvaroihin yhä uudestaan, joskus kivuliaastikin. On asioita, joiden kohdalla ei olisi varaa pohtia liian pitkään eikä erehtyä. Onneksi tiede tarjoaa selkänöjää.

**Mirkka Hietasen** laatimat kannet ovat yksinkertaisuudessaan aika hauskat, kuvakollaasi on jotenkin synkässä sisällön kanssa. •

**MIKKO PELTTARI**

## YLL:N

### HALLITUS 12.8.2021

- Merkitsi tiedoksi ajankohtaiset palkka- ja koulutuspoliittisen edunvalvonnan selvitykset.
- Sai selvityksen paikallisista edunvalvonnan kuulumisista. •

## YLL:N

### HALLITUS 17.9.2021

- Kävi keskustelua neuvottelutavoitteista.
- Merkitsi tiedoksi budjettiriihen tulokset yliopistojen ja tieteen osalta.
- Merkitsi tiedoksi järjestörakennetyön ajankohtaisen tilanteen.
- Päättyi kutsua koolle ylimääräisen liittokokouksen.
- Sai selvityksen Tampereen yliopiston yt-neuvotteluista. •

### PROFESSORILIITON HALLITUS 20.8.2021

- Käsitteli liiton toimenpiteitä tiedeleikkausten vuoksi.
- Sai tiedoksi, että liitto on osallistunut tiede- ja kulttuuriministeri Antti Kurvisen koolle kutsumaan ns. pyöreän pöydän keskusteluun tiede- ja korkeakoulusektorin ajankohtaisista aiheista.
- Sai tiedoksi seuraavat sidosryhmä-

paamiset: tiede- ja kulttuuriministeri, opetusministeri, ETUCEn johto.

- Sai tiedoksi, että VNK:n on asettanut työryhmän tehtävänsä selvittää keinoja t&k-rahoituksen kasvattamiseen.
- Käsitteli liiton sijoitustoimintaa.
- Kävi lähetekeskustelun liiton ensi vuoden toiminnan painopisteistä.
- Keskusteli professoreiden työssäjaksamisesta.
- Sai tiedoksi liiton lausunnon ehdotuksesta kansalliseksi aineettomien oikeuksien strategiaksi (IPR-strategia).
- Sai tiedoksi liiton lausunnon luonnoksesta hallituksen esitykseksi eduskunnalle laiksi tutkimustietovarannosta. •

### PROFESSORILIITON HALLITUS 17.9.2021

- Sai tiedoksi, että Tampereen yliopisto on ilmoittanut aloittavansa yt-neuvottelut keskitettyjen tukipalveluiden osalta. Professoriliiton TAU:n osasto on julkaissut asiasta kannanoton.
- Käsitteli Acatiimin uudistamista.
- Sai tiedoksi, että liiton Tiedeleikkaukset peruttava -kampanja sai hyvän näkyvyyden.
- Käsitteli liiton talousasioita.
- Sai tiedoksi liiton kommentit HERSC:lle asiakirjoista *Fair working condition of re-*

*searchers is key for the European Research Area ja European Universities Initiative and European Degrees.*

- Merkitsi tiedoksi seuraavat sidosryhmätapaamiset: parlamentaarisen TKI-työryhmän pj. Mäkyne, opetusministeri Andersson, kansanedustaja Valtonen sekä Sivistan toiminnanjohtaja Hassinen. •

### TIETEENTEKIJÖIDEN HALLITUS 27.8.2021

- Käytiin keskustelu koronatilanteen aiheuttamista järjestelyistä ja suosituksista eri yliopistoissa.
- Päätettiin liiton korona exit -suunnitelmasta.
- Kuultiin tiederahoituksen leikkausten vastustamisesta ja budjettiriiheen vaikuttamisesta. Liiton kannat keskittyvät Suomen Akatemian rahoituksen leikkauksen vastustamiseen.
- Toiminnanjohtaja Moisio esitteli Akava-yhteisön ajankohtaiset asiat.
- Akavan myöntämän palvelusvuosimerkin tunnuksena ja kiitoksena akavalaisille tehdystä merkittävästä työstä saavat Riku Matilainen, hopeinen palvelusvuosimerkki, sekä Sanna Hoikka ja Mia Weckman, pronssinen palvelusvuosimerkki. •

# EHDOTA ACATIIMILLE JUTTUAiheita

Tiedemaailmassa ei ole pulaa juttuaiheista, mutta se ei ole syy lakata etsimästä uusia. Pieni toimitus ei kuitenkaan pysty seuraamaan kaikkea, mitä Suomen yliopistoissa, tutkimuslaitoksissa ja muilla tieteen kentillä tapahtuu. Tässä voit kuitenkin auttaa, hyvä lukija. Kerro meille, mistä haluaisit Acatiimista lukea. Meitä kiinnostavat niin isot kuin pienet, arkisetkin aiheet. Lähetä juttutuiheesi tai -vinkkisi sähköpostilla päätoimittajalle: [tuomo.tamminen@acatiimi.fi](mailto:tuomo.tamminen@acatiimi.fi).



**PROFESSORILIITTO  
- PROFESSORSFÖRBUNDET**

Rautatääläsenkatu 6  
00520 Helsinki

Puheenjohtaja  
**Jukka Heikkilä**  
jups@professori.fi  
puh. 045 657 5757

Varapuheenjohtaja  
**Eeva Moilanen**  
eeva.moilanen@professori.fi  
puh. 050 305 667

Toiminnanjohtaja  
(Edunvalvonta,  
lainopillinen neuvonta)  
**Tarja Niemelä**  
puh. (09) 4250 7010

Järjestöpäällikkö  
(jäsenneuvonta)  
**Raija Pyykkö**  
puh. (09) 4250 7011

Talousvastaava  
(Taloushallinto, jäsenmaksut)  
**Anne Lehto**  
puh. (09) 4250 7013

Järjestösihteeri  
(Jäsenyyteen liittyvät asiat)  
**Mia Rikala**  
puh. (09) 4250 7012

Viestinnän asiantuntija  
**Elina Andersson-Finne**  
puh. 050 348 1795

Liiton yleisnumero:  
(09) 4250 700  
etunimi.sukunimi@  
professori.fi

[www.professori.fi](http://www.professori.fi)



**TIETEENTEKIJÄT  
- FORSKARFÖRBUNDET**

Rautatääläsenkatu 6  
00520 Helsinki

Puheenjohtaja  
**Maija S. Peltola**

Toiminnanjohtaja  
**Johanna Moisio**  
puh. 0207 589 612

Edunvalvontajohtaja  
**Mia Weckman**  
puh. 0207 589616

Lakimies  
**Salla Viitanen**  
puh. 0207 589 621

Talouspäällikkö  
**Sanna Hoikka**  
puh. 0207 589 613

Erityisasiantuntija  
**Miia Ijäs-Idrobo**  
puh. 0207 589 622

Kehittämisasiantuntija  
**Ira Laitakari-Svärd**  
puh. 0207 589615

Viestintäpäällikkö  
**Eevastiina Aho**  
puh. 040 620 3136

Viestintäsuunnittelija  
**Milla Talassalo**  
puh. 050 337 0551

**Jäsenpalvelut**  
jasenpalvelu@tieteentekijat.fi  
arkisin klo 9–16 puh. 0207 589 619

etu.sukunimi@tieteentekijat.fi

[www.tieteentekijat.fi](http://www.tieteentekijat.fi)



**YLIOPISTOJEN  
OPETUSALAN LIITTO YLL  
- FÖRBUNDET FÖR  
UNDERVISNINGSEKTOREN  
VID UNIVERSITETEN YLL**

Rautatääläsenkatu 6  
00520 Helsinki

Puheenjohtaja  
**Santeri Palviainen**  
puh. 040 537 6211  
santeri.palviainen@oulu.fi

Järjestötoiminnan assistentti  
**Rosa Hawela**  
puh. 020 748 9552  
rosa.hawela@oaj.fi

Erityisasiantuntija  
(työmarkkina-, korkeakoulu- ja  
tiedepolitiikka)  
**Hanna Tanskanen**  
puh. 020 748 9621  
hanna.tanskanen@oaj.fi

Erityisasiantuntija,  
(työmarkkina- ja  
korkeakoulupolitiikka)  
**Pasi Repo**  
puh. 020 748 9719  
pasi.repo@oaj.fi

[www.yll.fi](http://www.yll.fi)

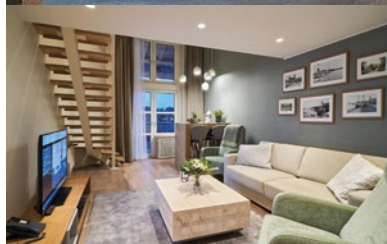
---

**ACATIIMI**

Päätoimittaja  
**Tuomo Tamminen**  
puh. 040 3511 196  
tuomo.tamminen@acatiimi.fi

THAT FEELING WHEN  
PRISON TIME IS OVER.

KAKOLA



TURKU



**Turun kaupungin Kongressiyksikkö**  
on erikoistunut kokousten ja kongressien  
hakuun ja suunnitteluun. Kauttamme  
löytyvät parhaat ratkaisut: ajankohdat,  
kokous- ja studiotilat, juhlatilat, hotellit,  
markkinointimateriaalit ja kokousten  
toteutuksen ammattilaiset. Palvelumme  
on maksutonta. Ota omaksesi!

**meet**turku

